

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

PRÁVNICKÉ OSOBY JAKO PACHATELÉ TRESTNÝCH ČINŮ

Diplomová práce

Legal persons as offenders

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. JUDr. Ivana Zoubková, CSc.

AUTOR PRÁCE

Bc. Tomáš Socha

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.“

V Brně, dne 14.3.2024

Bc. Tomáš Socha

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce doc. JUDr. Ivaně Zoubkové, CSc. za metodické vedení a odbornou pomoc. Zároveň bych rád poděkoval své rodině za podporu a trpělivost během celého studia.

Anotace

V rámci diplomové práce je prováděna analýza dat o odsouzených právnických osobách na území České republiky, a to od počátku účinnosti zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, se zaměřením na druhovou trestnou činnost a osobu pachatele. Současně je při analýze zohledněna novela provedená zákonem č. 183/2016 Sb., díky které s účinností od 1.12.2016 došlo k rozšíření výčtu trestných činů, jenž lze právnické osobě přičíst a k zavedení nového exkulpačního ustanovení, přičemž je zkoumán vliv novely na vývoj kriminality v dané oblasti a období. Ze zjištěných skutečností jsou vyvozeny predikce k budoucímu vývoji kriminality právnických osob a doporučení de lege ferenda k trestní odpovědnosti právnických osob.

Klíčová slova

odsouzené právnické osoby, kriminalita právnických osob, hospodářská kriminalita, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Annotation

As part of the diploma thesis, an analysis of data on convicted legal persons in the territory of the Czech Republic is carried out, since the beginning of the effective date of Act No. 418/2011 Coll., on the Criminal Liability of Legal Persons and Procedure against them, with a focus on the type of criminal activity and the person of the perpetrator. At the same time, the analysis takes into account the amendment made by Act No. 183/2016 Coll., thanks to which, with effect from December 1, 2016, the list of criminal offenses that can be attributed to a legal person was expanded and a new exculpatory provision was introduced, while the effect of the amendment on the development of crime is examined in a given area and period. Predictions on the future development of criminality of legal persons and recommendations de lege ferenda on the criminal liability of legal persons are derived from the established facts.

Keywords

convicted legal persons, criminality of legal persons, economic criminality, Act on Criminal Liability of Legal Persons and Procedure against them

Seznam použitých zkratk

NCOZ	Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
OČTŘ	orgány činné v trestním řízení
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PČR	Policie České republiky
SPTČ	skutková podstata trestného činu
TOPOZ	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. KRIMINALITA PRÁVNICKÝCH OSOB	11
1.1 Fenomenologie kriminality právnických osob	11
1.2 Etiologie kriminality právnických osob.....	13
2. PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB ...	17
2.1 Trestní odpovědnost právnických osob v České republice	18
2.1.1 Trestně odpovědná právnická osoba.....	20
2.1.2 Mechanismus přičitatelnosti trestní odpovědnosti právnické osobě.....	21
2.1.3 Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim provedená zákonem č. 183/2016 Sb.	24
3. PREVENCE KRIMINALITY PRÁVNICKÝCH OSOB	26
3.1 Nástroje prevence kriminality	28
3.1.1 Preventivní opatření	28
3.1.2 Detekční opatření	30
3.1.3 Reakční opatření	31
4. ANALÝZA DAT O KRIMINALITĚ PRÁVNICKÝCH OSOB.....	32
4.1 Odsouzené právnické osoby v letech 2014-2016	34
4.2 Odsouzené právnické osoby v letech 2017-2021	36
4.3 Celkové vyhodnocení analytických údajů.....	41
4.3.1 Vyhodnocení ve vztahu k rozšíření výčtu trestných činů	44
4.3.2 Vyhodnocení ve vztahu k exkulpačnímu ustanovení	45
5. PREDIKCE K BUDOUCÍMU VÝVOJI KRIMINALITY PRÁVNICKÝCH OSOB	49
5.1 Typické trestné činy páchané právnickými osobami	53
6. PRÁVNICKÁ OSOBA JAKO PACHATEL HOSPODÁŘSKÉ TRESTNÉ ČINNOSTI	56
6.1 Šetření, prověřování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti.....	58
7. DOPORUČENÍ DE LEGE FERENDA K TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB	61
7.1 Doporučení de lege ferenda k exkulpačnímu ustanovení	62
7.2 Doporučení de lege ferenda k rozšíření výčtu trestných činů.....	66
7.3 Doporučení de lege ferenda k prevenci kriminality právnických osob ...	68

8. PŘÍPAD KRIMINALITY PRÁVNICKÝCH OSOB.....	70
ZÁVĚR	73
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	76

ÚVOD

Ke zpracování diplomové práce jsem si vybral problematiku kriminality právnických osob, jelikož trestní odpovědnost právnických osob je stále aktuální téma, které je i dnes předmětem odborných diskusí. Myslím si, že prostředí zejména obchodních společností je velmi dynamické, a proto je třeba mu v tomto směru věnovat neustále odbornou pozornost. K tomu je třeba mít dostatečný přehled o páchané trestné činnosti v daném prostředí. Kriminalita právnických osob je předmětem zájmu vědních oborů kriminologie, kriminalistiky a trestněprávní nauky. Kriminologický fenomenologický pohled pomáhá najít etiologii kriminality i jejich pachatelů. S kriminologickými zjištěními je nasnadě dále pracovat ať už na úrovni kriminalistiky, která je schopna vypracovat efektivní metody k odhalování a vyšetřování trestné činnosti. Nebo na úrovni trestněprávní nauky nastavit příslušné právní normy. A v neposlední řadě přehled o kriminalitě může posloužit jako podklad či podnět pro vytvoření a zavedení vhodných preventivních a represivních opatření za účelem omezení kriminality.

Z tohoto důvodu je úvod diplomové práce věnován základním informacím o kriminalitě právnických osob. Zde za pomoci fenomenologického přístupu bude popsána kriminalita právnických osob a dále etiologickým přístupem budou objasněny hlavní příčiny jejich protiprávního chování. Současně bude představen hlavní nástroj veřejného práva pro potírání korporátní kriminality, a to zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále TOPOZ), ze kterého mimo jiné vyplývá tzv. mechanismus přičitatelnosti trestního jednání právnické osobě. Resp. bude vysvětleno, jakým způsobem, přes jaký určitý okruh fyzických osob, může být protiprávní jednání fyzické osoby připisováno osobě právnické. S ohledem na právní úpravu je třeba poskytnout návod, jakým způsobem by se právnické osoby měly chovat, a jaké přijmout opatření, aby trestním jednáním předcházely nebo se vyhnuly trestnímu stíhání (compliance program).

Stěžejní část diplomové práce se zabývá fenomenologií spočívající převážně v analýze dat o odsouzených právnických osobách. Cílem analýzy bude zjištění, jaké trestné činy spáchané právnickými osobami byly evidovány (bez latentních), a o jaké typy právnických osob v českém prostředí se jedná nejčastěji. Diplomová

práce využije kombinaci výzkumných metod a technik (zejm. historická metoda, analýza statistických dat, studia dokumentů a právních norem, kriminální predikce, extrapolace), a to z veřejně dostupných zdrojů. Konkrétně se jedná o monografie, odborné články, výroční zprávy Police České republiky (dále PČR) nebo Nejvyššího státního zastupitelství (dále NSZ), veřejné internetové zdroje a statistiku Ministerstva spravedlnosti České republiky o pravomocně odsouzených právnických osobách. Kriminologická etiologie je doplněna rozbořem novely TOPOZ provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., která s účinností od 1.12.2016 rozšířila výčet trestných činů, jenž lze právnické osobě přičíst. Novela taktéž pro právnické osoby zavedla možnost vyvinění se z trestního jednání, pokud vynaloží veškeré úsilí, které po ní lze spravedlivě požadovat.

Pro komplexnější pohled vyčlením hospodářskou kriminalitu jako samostatný specifický druh kriminality a nastíním obecný postup policejního orgánu pro její šetření, prověřování a vyšetřování.

Teoretické poznatky, získané studiem dokumentů a analýzou dat k TOPOZ, doplním o poznatky z praxe orgánů činných v trestním řízení (dále OČTŘ). Teoretické i empirické poznatky využiji pro základní odhad predikce budoucího vývoje kriminality právnických osob. V další části práce navrhnu doporučení pro budoucí znění ustanovení § 7 TOPOZ, které svým negativním výčtem určuje, za jaké trestné činy může být právnická osoba odpovědná. Taktéž uvedu své návrhy de lege ferenda k podobě ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ, jež právnickým osobám poskytuje možnost zproštění se trestní odpovědnosti za její protiprávní jednání. Současně navrhnu preventivní opatření za účelem omezení kriminality právnických osob.

V poslední kapitole pro dokreslení problematiky uvedu skutečný případ kriminality právnických osob, který zahrnuje fakta obsažená a rozebíraná v této diplomové práci.

1. KRIMINALITA PRÁVNICKÝCH OSOB

„Trestní právo kontinentálního typu od počátku 19. století počítalo s pachatelem jako osobou fyzickou, osobou z masa a kostí, bytostí myslící, cítící, mající vůli, nikoliv s bytostmi neviditelnými a nemateriálními.“¹ Do doby nabytí účinnosti TOPOZ bylo na území České republiky na právnické osoby trestním právem nahlíženo odlišně. Právnická osoba, jakožto uměle vytvořená entita, naprosto rozdílná od osoby fyzické, nemohla spáchat trestný čin. Právnické osoby trestnou činností bezesporu páchaly, ale nebyly za své jednání trestně odpovědné. Počátkem roku 2012 se však situace výrazně změnila a za využití právní konstrukce obsažené v TOPOZ lze za pachatele trestné činnosti považovat i osoby právnické.

Přijetím institutu trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu došlo k rozšíření o novou trestněprávní formu odpovědnosti veřejného práva. Je překonána zásada individuální trestní odpovědnosti, která byla v kontinentální evropské právní kultuře po staletí uznávána. Tímto krokem dle některých názorů došlo k dovršení reformy trestního práva hmotného v České republice, jelikož doposud právnické osoby znaly pouze odpovědnost za správní delikty. Počty odsouzených právnických osob dosahují jen promile odsouzených osob fyzických, avšak do budoucna se předpokládá, že se v policejních a justičních statistikách budou vyskytovat i nadále, a to dokonce častěji, než tomu bylo doposud s ohledem na relativně široce pojatou koncepci trestní odpovědnosti právnických osob a relativně rozšířeného zneužívání právnických osob k páchání trestné činnosti, zejména hospodářské a majetkové kriminality.² V následujících kapitolách se přesvědčíme, zda tomu tak opravdu bude.

1.1 Fenomenologie kriminality právnických osob

Prvním podnětem pro zkoumání kriminality právnických osob byl článek amerického kriminologa E. H. Sutherlanda z roku 1940, který jako první použil termín *white-collar crime* neboli kriminalita bílých límečků, jenž je spojován

¹ JELÍNEK, Jiří. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. Online. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica* 2. 2017. s. 7-24. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/3701/lurid_2_2017_01_Jelinek.pdf. [cit. 2024-01-16].

² Tamtéž, s. 7-24.

s kriminalitou právnických osob.³ Do té doby byla kriminalita právnických osob považována za přípustné obchodní jednání při výkonu povolání respektovaných fyzických osob s vysokým společenským statusem, a proto byla kriminology přehlížena. Již Sutherland upozorňoval, že korporátní kriminalita způsobuje vysoké škody, která je však zanedbatelná oproti společenské dezorganizaci, kterou způsobuje.⁴

Ve spojitosti s kriminalitou právnických osob se užívají také pojmy kriminalita ekonomická, finanční, hospodářská, nebo firemní, které jsou obsahově odlišné a lze je chápat jako souhrn trestných činů, jenž jsou páčány právnickými osobami a osobami uvnitř právnických osob bez ohledu na konkrétní trestný čin a společenský statut pachatele. Trestná činnost je páčána osobami jednajícími nebo zastupujícími právnické osoby. Kriminalita bílých límečků bývá páčána latentně a nenápadně, jsou potřebné zvláštní schopnosti či znalosti a postavení uvnitř právnické osoby. Je pro ni typická nízká míra oznamování, čímž se stává latentnější a pokud je oznámena, tak zpravidla s velkým časovým odstupem po spáchání trestného činu. Může být složité zjistit individuální trestní odpovědnost konkrétní fyzické osoby s ohledem na složitou organizační strukturu společnosti. Kolikrát ani nelze identifikovat individuální oběť, proto se označuje také jako kriminalita bez oběti. Děje se tak zejména u potravinářského nebo farmaceutického průmyslu, kde poškození nic netuší. Trestná činnost ve větší míře dopadá na osoby právnické, na stát anebo na celou společnost nežli na osoby fyzické.⁵

Typickým představitelem právnické osoby, díky kterému je možné přenést trestní jednání i na právnickou osobu je fyzická osoba staršího věku s výkonnými pravomocemi bez záznamu v rejstříku trestů a bez obvyklých charakterových zvláštností klasického pachatele trestné činnosti. Trestnou činnost páchá tím, že zneužívá příležitost a porušuje zákon v prostředí, které nabízí obchodní společnosti. Toto prostředí nabízí vhodnou motivaci, příležitost a finanční

³ SUTHERLAND, E. White-collar Criminality. *American Sociological Review*, roč. 5, č. 1, 1940.

⁴ DANKOVÁ, Katarína. Kriminologické aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Online. *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica* 2. 2017. s. 59-70. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/3704/lurid_2_2017_04_Dankova.pdf. [cit. 2024-01-16].

⁵ GRIVNA, Tomáš., SCHEINOST, Miroslav., ZOUBKOVÁ, Ivana. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. s. 536.

prostředky. Společnosti vytvářejí jednak prostředí pro páchaní trestné činnosti, kde se může jednat o snahu přežít, kdy představitelé společností nevidí jinou možnost než v zájmu její záchrany porušit zákon. Taktéž společnost může vytvářet prostředí, které spáchání trestného činu usnadňuje, např. v souvislosti s rozšířením trhu nebo posílením své pozice na trhu. U velkých právnických osob má značný vliv decentralizace rozhodovacích procesů, což může mít sekundárně vliv na to, zda je možné protiprávní jednání právnické osobě přičítat.⁶

Teorie racionální volby říká, že rozhodující se element (jednotlivec či skupina) se chová racionálně, čímž je myšlena snaha o maximální zisk. Zisk pro společnost představuje hlavní hodnotu, přičemž ostatní hodnoty jako je zdraví a bezpečnost zákazníků nebo zaměstnanců jsou až druhořadé. Teorie rozhodovací strategie, jejímž mezníkem je práh přijatelnosti, se opírá o skutečnost, že obchodní společnosti se nikdy nerozhodují bezchybně. Právnické osoby se v co největší míře snaží rozhodovat bezchybně, ale k tomu nejsou schopny (není v lidských silách) obstarat všechny potřebné informace, a proto jejich rozhodování nikdy nemůže být dokonalé.⁷

1.2 Etiologie kriminality právnických osob

Existuje kombinace řady faktorů, které právnickou osobu podněcují jednat protiprávně nebo narušují systém a umožní tak právnické osobě páchat trestnou činnost. Prvky, které vedou právnickou osobu a její představitele k protiprávnímu jednání:⁸

- **Cíle a nátlak** – důraz je kladen na dosažení cílů právnické osoby v rámci konkurenčního boje a hospodářské soutěže. Je vyvíjen tlak na zaměstnance, aby se společnost udržela na trhu.
- **Společnost jako totální instituce** – jednotlivci (ať už ředitel nebo běžný zaměstnanec) jsou loajální vůči své společnosti, protože nad nimi mohou mít moc osobní, profesionální, sociální či finanční. Jednotlivci si z těchto důvodů

⁶ GRIVNA, SCHEINOST, ZOUBKOVÁ, 2019, op. cit. s. 537-538.

⁷ Tamtéž, s. 537-538.

⁸ Tamtéž, s. 539-540.

myslí, že nemohou odmítnout konat tak, jak po nich vedení společnosti vyžaduje.

- **Motivy a racionalizace** – prostředí společnosti poskytuje motivy vedoucí k páčání trestné činnosti. Motivy souvisí s obchodní soutěží, rivalitou, mocí, postavením, podílem na trhu, ziskem či inovací. Současně toto prostředí utváří postoje, jenž protiprávní jednání omlouvá a racionalizuje, konkrétně např. popírání způsobené škody a újmy či odmítání odpovědnosti.
- **Představitelé společnosti** – díky chování vysoce postavených managerů společností, kteří se mohou chovat dominantně, despoticky, bezohledně a egoisticky, dochází k zastrašování podřízených, kteří jsou pod tímto tlakem schopni jednat nezákonně. Taktéž se může stát, že podřízení porušují právní normy, jelikož jim nadřízení imponují. Z prostředí právnické osoby se může stát „aréna“, kde její členové soupeří o moc, což může mít fatální následky pro společnost.
- **Poslušnost** – podřízené osoby ve společnostech nesmějí samostatně myslet, jsou potlačovány jejich názory a nezávislost, opoziční názory jsou nepřípustné. Podřízení splývají s davem, automaticky plní uložené úkoly vedení a jen těžko je umí odmítnout.
- **Skupinové myšlení** – je způsobilé zkreslit rozhodnutí, těžko se mu vyhýbá. Skupina pracovníků rozhoduje kolektivně jako celek, má tak sklon nepřijímat kritiku a tendenci být si jistá sama sebou včetně představy o osobách nezařazených do skupiny. Je tak potlačován odpor, rozdílné názory a dochází k zastrašování pracovníků pochybujících o rozhodnutí řídicích pracovníků.
- **Nesoulad v názorech** – vedlejší produkt skupinového myšlení. Projevy nesouladných názorů jsou odmítány, čímž je posilována pozice a přesvědčení rozhodujících osob namísto toho, aby byla narušena jejich jistota.

Tyto sociálně-psychologické aspekty tvarují rozhodnutí právnické osoby, vedou k porušování povinností a zaslepují vedoucí pracovníky. Zaměstnanci mohou být pod takovým tlakem, že nejsou schopni odolat stresu vedoucímu k protiprávnímu jednání a nejsou schopni se samostatně rozhodovat místo toho, aby odmítli trestní jednání, rozmluvili jej ostatním nebo podali výpověď nebo trestní oznámení.

Příčiny protiprávního chování právnických osob, za využití poznatků J. Goberta a M. Punche,⁹ lze spatřovat v kriminogenních faktorech na úrovni trhu, na úrovni právnické osoby, na úrovni individuálního pachatele – fyzické osoby.

Kriminogenní faktory na úrovni trhu – chování právnických osob ovlivňují společenské a ekonomické podmínky. „*Tlak trhu nutí subjekty přijímat rozhodnutí a činit kroky, které jsou racionální z hlediska udržení stávající či dokonce zlepšení dosažené tržní pozice, a to i za cenu porušení zákona.*“¹⁰ Jak fyzické, tak právnické osoby negativně ovlivňuje jejich nepříznivá situace. Nelze však tvrdit, že se trestné činnosti dopouští pouze právnické osoby ve špatné ekonomické situaci či finanční tísní, jelikož trestnou činností páchají opakovaně i úspěšné společnosti. Dalším významným kriminogenním faktorem z hlediska chování právnické osoby je druh odvětví, ve kterém podniká, jelikož v některých oblastech je trestná činnost páchána častěji.

Kriminogenní faktory na úrovni právnické osoby – kriminalitu ovlivňuje struktura subjektu. Velikost právnických osob může vést k nedostatečné kontrole či nedostatečné komunikaci mezi jejími jednotlivými články. „*V nepřehledné struktuře společnosti získávají potencionální individuální pachatelé pocit anonymity a nedotknutelnosti.*“¹¹ Také může v rámci korporátu docházet ke skupinovému myšlení, díky kterému jsou potlačovány odlišné názory jednotlivců, kteří mají posléze sklon k tomu, aby se přizpůsobili skupině, což je může vést k nemorálním jednáním. Vedoucí představitelé právnické osoby kladou důraz na splnění vytyčených cílů za účelem výhodnějšího postavení na trhu. A k naplnění svých nesnadných cílů mnohdy používají protiprávní nástroje. Rovněž společnosti mohou záměrně bagatelizovat důkazy o důsledcích jejich negativního jednání. Odmítají nepříznivé signály sloužící jako výstraha před protiprávním jednáním, a než aby přijaly preventivní opatření, zvyšují marketingové snahy.

⁹ GOBERT, James., PUNCH, Maurice. *Rethinking Corporate Crime*. London: Butterworths, 2003. s. 14-25.

¹⁰ DANKOVÁ, 2017, op. cit.

¹¹ DANKOVÁ, 2017, op. cit.

Kriminogenní faktory na úrovni individuálního pachatele - fyzické osoby. Hlavním motivem pro fyzické osoby, které se dopouští korporátní kriminality je snaha o dosažení materiálního či jiného prospěchu např. v podobě umocnění vlivu a pozice v právnické osobě. *„K protiprávnímu jednání může osoby uvnitř vést i široká škála mechanismů vyhýbání se trestní odpovědnosti, a to jak na úrovni vedení společnosti, tak na úrovni společnosti jako celku.“*¹² Fyzická osoba se ve společnosti pokouší zakrýt své protiprávní jednání, a aby nebyla sama trestně odpovědná, tak ke splnění přehnaně ambiciózního úkolu pověří svého podřízeného, který je motivován systémem odměn podle dosaženého výsledku. Na svém podřízeném ponechá volbu prostředků, za pomoci kterých daný úkol splní. V případě, že zaměstnanec použije nezákonné prostředky, tak jen stěží bude možné prokázat vinu vedoucímu pracovníkovi. Současně pocit anonymity v rámci struktury společnosti může přispívat k tomu, že fyzické osoby, které se běžně trestných činů nedopouštějí, jsou náchylnější k páchání trestné činnosti prostřednictvím osoby právnické. I morální hledisko dokáže sehrát svou roli, kdy jednájící osoba považuje právnickou osobu za samostatný subjekt, jenž nese odpovědnost. Podle teorie neutralizace autorů D. Matzy a G. Sykese,¹³ pachatelé používají pět technik, které jim pomáhají neutralizovat nepříjemné pocity a omluvit své jednání: popírání odpovědnosti („to nebyla moje vina“), popírání vzniku újmy („nikomu to nebude chybět“), popírání existence oběti („zasloužil si to“), omlouvání jednání jednáním jiných („každý to dělá stejně jako já“), omlouvání svého jednání vyššími hodnotami („pouze jsem chránil dobré jméno společnosti“).

¹² GRIVNA, SCHEINOST, ZOUBKOVÁ, 2019, op. cit. s. 542.

¹³ NEWBURN, Tim. *Criminology*. Third edition. London: William Publishing, 2017. s. 211.

2. PRÁVNÍ ÚPRAVA TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB

Právně historické studie dokládají, že k trestnímu postihu kolektivních entit (společností, svazků, obcí, cechů, spolků, gild, měšťanských svazů, územních celků apod.) docházelo již ve starověku a středověku. Bylo přirozené, že soudy a středověcí panovníci trestali celá města, vesnice nebo cechy za zločiny vzpoury, kacířství, zrady, urážky majestátu nebo narušení honebního práva. V 17. a 18. století se situace na Evropském kontinentu mění pod vlivem ekonomických, sociálních a politických procesů, přičemž koncem 18. století tyto soudy ustávají úplně a na kolektivní trestání je nazíráno odmítavě.¹⁴

Koncem 19. a začátkem 20. století se v Evropě pod vlivem novodobých hospodářských a sociálních jevů, zejména narůstající moci obchodních a průmyslových společností, v jejichž prostředí se soustředí obrovská ekonomická a postupně i politická síla, po velmi dlouhé době začínají objevovat první náznaky nového pohledu na právní subjektivitu a odpovědnost právnických osob. Posléze se častěji začaly objevovat předpisy nižší právní síly (vládní nařízení apod.), které zakotvily deliktní odpovědnost právnických osob za přestupky a stanovily za ně sankce (nejčastěji finanční pokuty). Například v bývalém Československu se první správní delikt objevil v nařízení č. 54/1954., o provozu na silnicích, které umožnilo pokutovat organizace. Následně počet takových právních předpisů narůstal, které se promítly i do jiných odvětví (energetika, komunikace, životní prostředí, lesní hospodářství, bezpečnost práce atd.), kdy v roce 1992 bylo takových zákonů okolo osmdesáti.¹⁵

V poslední čtvrtině 20. století v mezinárodním prostředí začíná sílit přesvědčení, že dosavadní právní nástroje chránící společnost před závadným a protiprávním jednáním právnických osob jsou neúčinné, kdy dostatečně neplní svoji represivní ani preventivní funkci. Z tohoto důvodů zejména na půdě Organizace spojených národů, OECD, Rady Evropy, Evropského parlamentu, Evropských společenství, Evropské unie, vědeckých fór (např. konference Mezinárodní společnosti pro trestní právo) vznikají dokumenty rozdílné právní povahy s požadavkem

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel., DĚDIČ, Jan., GŘIVNA, Tomáš., PÚRY, František., ŘÍHA, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2018. s. 1-11.

¹⁵ Tamtéž, s. 1-11.

na zavedení sankcionování právnických osob za protiprávní jednání s využitím vnitrostátního práva. Jedná se o mezinárodní smlouvy, které tento požadavek členskými státy ukládají jako povinnost nebo o doporučení bez právního charakteru. V případě Evropských společenství, Evropské unie se zpravidla jednalo o rámcové rozhodnutí nebo směrnice. Toto úsilí vyústilo v konkrétní legislativní kroky jednotlivých evropských zemí, které do svých právních předpisů implementovaly trestní odpovědnost právnických osob, a to buď zavedením speciálních trestních zákonů nebo novelizací a doplněním trestních zákoníků. Legislativní změny se udály v těchto chronologicky seřazených zemích: Nizozemsko (1976), Island (1976), Portugalsko (1984), Švédsko (1986), Norsko (1991), Francie (1992), Finsko (1995), Španělsko (1995), Dánsko (1996), Belgie (1999), Slovinsko (1999), Litva (2000), Estonsko (2001), Malta (2002), Maďarsko (2003), Polsko (2002), Chorvatsko (2003), Švýcarsko (2003), Makedonie (2004), Lotyšsko (2005), Rakousko (2005), Rumunsko (2006), Slovensko (2010), Lichtenštejnsko (2011), Česká republika (2011).¹⁶

2.1 Trestní odpovědnost právnických osob v České republice

Dne 22.12.2011 v České republice vstupuje v platnost, a ode dne 1.1.2012 je účinný, zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, jako tzv. vedlejší trestní zákon. TOPOZ je svou povahou speciálním předpisem k obecné úpravě obsažené v trestním zákoníku (dále TZ) a trestnímu řádu (dále TRŘ). Česká republika tak jako poslední členský stát Evropské unie implementuje tento zákon a plní závazky vyplývající z unijních předpisů. V opačném případě by se Česká republika vystavovala finančnímu postihu za nesplnění svých závazků za porušení Smlouvy o fungování Evropské unie, jelikož požadavek na zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob se vyskytl u rámcových rozhodnutí a ve dvou směrnicích EU. Absence odpovědnosti právnických osob za jednání, k jejichž postihu zavazují právní předpisy EU má dopady jak v rovině mezinárodní, tak vnitrostátní. Nelze tak postihnout právnickou osobu účastnící se trestné činnosti za předpokladu, že pachatel prokazatelně jednal v jejím zájmu. „*Právnická osoba je tak velmi často využívána k zakrývání*

¹⁶ Tamtéž, s. 1-11.

nelegální činnosti a k propírání zisků z trestné činnosti. V některých případech také není možno dovodit odpovědnost konkrétní fyzické osoby, ačkoli o spáchání trestného činu není pochyb. Zákon umožní postihovat i ta jednání, u nichž se v současnosti daří fyzickým osobám vyhnout trestní odpovědnosti s odvoláním, že rozhodoval kolektivní orgán právnické osoby, a individuální trestní odpovědnost fyzických osob rozhodujících za právnickou osobu je velmi těžce prokazatelná. Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob je potřebné a vhodné zejména z důvodu možnosti uložení citelných sankcí v případech, kdy porušování zákonů je běžným standardem při činnosti dané právnické osoby, např. v oblasti ekologie, nakládání s odpady apod., přičemž buď vůbec nelze zjistit konkrétní fyzickou osobu nesoucí trestní odpovědnost, nebo je sice možné trestně postihnout určitou fyzickou osobu, nicméně právnická osoba pokračuje dále ve svých nezákonných aktivitách a ani trestní postihy konkrétních osob činných v dané právnické osobě nebrání právnické osobě dále porušovat zákony.“¹⁷

Dalším problematickým odvětvím je, v případě absence trestní odpovědnosti právnických osob, mezinárodní spolupráce. Nebylo by možné vyřizovat žádosti jiných členských států Evropské unie o uznání a výkon rozhodnutí směřujících vůči právnickým osobám jako pachatelům trestné činnosti. Zvyšuje se tak riziko, že zahraniční právnické osoby budou páchat trestnou činnost, a svůj majetek umisťovat v České republice, jelikož neexistuje možnost jejich efektivního postihu.

Česká republika zvolila tzv. model pravé trestní odpovědnosti, jehož hlavním přínosem je možnost postihnout právnickou osobu i v případě, kdy se nepodaří zjistit, jaká konkrétní fyzická osoba ve prospěch právnické osoby trestně jednala např. z důvodu složité organizační struktury, dělby pravomoci apod. U ostatních modelů je postih právnické osoby přímo závislý na postihu osoby fyzické. U modelu pravé trestní odpovědnosti je tedy podstatné, že s účinností TOPOZ mohou být za jistých podmínek nezávisle na sobě postihovány jak fyzické, tak právnické osoby. V krajním případě, před účinností TOPOZ, nemusela být potrestána fyzická osoba ukryta v nepřehledné struktuře právnické osoby a ani

¹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ze dne 23.2.2011. *Poslanecká sněmovna PČR, vláda ČR*. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2024-01-11].

nemuselo dojít k postihu právnické osoby, jelikož podle zákona ji nebylo možné trestně stíhat. Tyto případy nemusí být výjimečné a nastanou zejména ve chvíli, kdy se kriminálních činů dopouští fyzická osoba v zastoupení právnické osoby zřízené se záměrem páchat trestnou činnost.¹⁸

2.1.1 Trestně odpovědná právnická osoba

Trestní předpisy definici právnické osoby neobsahují, proto se pro potřebu trestního práva užije obecná úprava v občanském zákoníku (dále OZ). V českém právním prostředí je tedy právnická osoba zakotvena v ustanovení § 20 OZ, jako „organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná“. Existuje mnoho teorií, které se povahou právnických osob zabývají, avšak z důvodové zprávy k OZ plyne, že současná úprava je založena na teorii fikce. Tato skutečnost je důležitá pro pochopení koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. „Teorie fikce je nejstarším teoretickým přístupem ve vztahu k právnickým osobám. ... jedině člověk může být přirozenou osobou. Umožnit fungování právnických osob mohou pouze právní konstrukce, jež právnické osoby personifikují. V závislosti na legislativním řešení jejich úpravy se pak určují mantinely jejich pohybu v reálném světě.“ Právnické osoby dle povahy úvaru dělíme na korporace, fundace a smíšené útvary (typicky ústav).¹⁹

Pohledem TOPOZ lze do kategorie trestně odpovědných právnických osob zařadit:²⁰

- Korporace, kam spadají spolky a obchodní korporace, tj. **obchodní společnosti a družstva**, jejichž právní úprava je obsažena v OZ a v zákoně o obchodních korporacích (dále ZOK). Do kategorie obchodních společností patří veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost, evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení.

¹⁸ JELÍNEK, 2017, op. cit.

¹⁹ ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019. s. 16-18.

²⁰ FENYK, Jaroslav., SMEJKAL, Ladislav., BÍLÁ, Irena. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. s. 4-9.

- Fundace jsou **nadace**²¹ a **nadační fondy**.²² Jejich právní úpravu nalezneme v OZ. Nadace a nadační fondy jsou zakládány za účelem společenského nebo hospodářského užitku. Nadace může být také veřejně prospěšná nebo dobročinná.
- **Ústav** „je právnická osoba ustavená za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených.“²³
- Na základě ostatních právních předpisů rozlišujeme **další právnické osoby**, a to státní podniky, registrované církve a náboženské společnosti, politické strany a politická hnutí, společenství vlastníků (bytových jednotek), honební společenstva, komoditní burzy, právnické osoby zřízené na základě zvláštního zákona, příspěvkové organizace územního samosprávného celku, komory či profesní sdružení, Hospodářskou komoru České republiky a Agrární komoru České republiky, státní fondy, Garanční systém finančního trhu, Garanční fond obchodníků s cennými papíry, Českou kancelář pojistitelů, Vinařský fond, vysoké školy, školské právnické osoby, zaměstnanecké pojišťovny, veřejné výzkumné instituce.
- **Zahraniční právnické osoby** se sídlem mimo území České republiky.

Trestně odpovědné nejsou územní samosprávné celky, stát – Česká republika, zahraniční státy a mezinárodní organizace veřejného práva, pobočky odštěpné závody a jiné organizační složky obchodního závodu, organizační složky státu, svěřenské fondy a tiché společnosti, které buď nejsou právnickou osobou nebo je to z povahy TOPOZ vyloučeno.

2.1.2 Mechanismus přičitatelnosti trestní odpovědnosti právnické osobě

Trestní odpovědnost právnické osoby je založena na právní konstrukci, za pomoci které se trestní jednání z okruhu stanovených fyzických osob přenáší i na právnickou osobu. Sama právnická osoba tedy trestně nejedná, hovoříme tak

²¹ § 306 OZ

²² § 394 OZ

²³ § 402 OZ

o zvláštní fikci zavinění. Konkrétní podmínky, jakým způsobem lze právnické osobě přičíst trestní odpovědnost, jsou stanoveny v TOPOZ. Aby mohlo být právnické osobě připsáno trestní jednání, je třeba kumulativně splnit několik předpokladů.²⁴

- Fyzická osoba se musí dopustit trestného činu, který není uveden v negativním výčtu ust. § 7 TOPOZ.
- Trestný čin fyzické osoby je spáchán v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby (§ 8 odst. 1 TOPOZ).
- Ve smyslu § 8 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d) TOPOZ je trestný čin spáchán

statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,

osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo

zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c).

- Trestný čin je přičitatelný právnické osobě podle § 8 odst. 2 písm. a), b) TOPOZ pokud byl spáchán

jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené

²⁴ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Třetí přepracované vydání. 1SL 113/2020. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. s. 6. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Methodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>. [cit. 2024-01-11].

v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

- Nelze aplikovat ust. § 8 odst. 5 TOPOZ, kde právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.

Judikatura doplňuje mechanismus přičitatelnosti následovně. „Protiprávní čin je spáchán v zájmu právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoliv imateriální prospěch, či získá-li jakoukoli jinou výhodu. Uvedený znak je třeba vykládat tak, že prospěch nebo výhoda právnické osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím benefitů dosažených tímto trestným činem jejími zaměstnanci či společníky musí mít takovou povahu, že benefitem zaměstnance či společníka právnické osoby jsou podmíněny prospěch nebo výhoda samotné právnické osoby.“²⁵

„Právnické osobě nelze přičítat trestný čin ve smyslu § 8 odst. 2 TOPOZ, pokud jednájící fyzická osoba spáchala protiprávní čin fakticky v rámci činnosti právnické osoby, ale na úkor této právnické osoby. V takovém případě sice platí, že právnická osoba obecně odpovídá za volbu fyzických osob oprávněných za ni jednat, avšak byla-li právnická osoba zneužita ke spáchání trestného činu fyzickou osobou jednájící za ni, zpravidla není možno dovodit spáchání trestného činu i touto právnickou osobou.“²⁶

„Ustanovení § 8 odst. 3 t.o.p.o. připouští vyvodit trestní odpovědnost právnické osoby i tehdy, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v § 8 odst. 1 a 2 t.o.p.o. Rozhodná skutková zjištění ovšem

²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.11.2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

musí i v tomto případě poskytovat dostatečný podklad ke spolehlivému závěru, že určitá fyzická osoba – byť neznámá či neztotožněná – spáchala protiprávní čin jménem trestně odpovědné právnické osoby, v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti (např. že v rozporu se svými povinnostmi úmyslně zatajila účetnictví společnosti s ručením omezeným s dalšími důsledky uvedenými v § 254 odst. 1 tr. zákoníku), že si tak počínala v postavení vyžadovaném podle § 8 odst. 1 písm. a) až d) t.o.p.o (např. jako jednatel společnosti s ručením omezeným) a že vzhledem k tomu lze přičítat spáchání trestného činu právnické osobě ve smyslu § 8 odst. 2 t.o.p.o. (např. v důsledku spáchání činu statutárním orgánem právnické osoby či jeho členem). Tyto podmínky však nebudou splněny, pokud soudy nižších stupňů učinily skutkový závěr, podle něhož nebylo prokázáno, že se stal skutek, kterým měla určitá fyzická osoba založit trestní odpovědnost právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 1 a 2 t.o.p.o., resp. jestliže ve vztahu k takové fyzické osobě se soudům nepodařilo vůbec zjistit, zda a jakým způsobem jednala.²⁷

V současném znění § 8 odst. 1 TOPOZ se právnická osoba může dopustit protiprávního jednání pouze jedná-li dotyčná fyzická osoba v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby (nikoliv *jménem* právnické osoby).

2.1.3 Novela zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim provedená zákonem č. 183/2016 Sb.

Dne 1.12.2016 prošel TOPOZ prozatím nejvýznamnější novelizací provedenou zákonem č. 183/2016. V rámci novelizace došlo k úpravě ust. § 7 TOPOZ, které do té doby obsahovalo taxativní výčet trestných činů, jenž je možné právnické osobě klást za vinu. Nově vznikl tzv. negativní výčet trestných činů, kdy se právnická osoba může dopustit pouze jednání, které v § 7 není obsaženo. Zejména však došlo k rozšíření škály trestné činnosti připisovatelné právnické osobě.

Právnické osobě nelze přičíst pouze trestné činy, které z principu nemůže spáchat a je vyloučeno i účastenství, jedná se o trestný čin zabití (§ 141 TZ), trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142 TZ), opilství (§ 360 TZ), nebezpečné pronásledování (§ 354 TZ). Rovněž se jedná o tzv. vlastnoruční delikty jako je

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.6.2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016.

soulož mezi příbuznými (§ 188 TZ) a dvojí manželství (§ 194 TZ), u nich jsou znaky skutkových podstat úzce spjaty s fyzickou osobou a lze obtížně konstruovat zavinění právnické osoby. Další vyloučenou kategorií jsou trestné činy se speciálním subjektem, kde dle důvodové zprávy postačí uplatnit represi pouze proti fyzickým osobám, půjde např. o trestný čin vlastizrady (§ 309 TZ), trestný čin zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 315 TZ). U trestného činu spolupráce s nepřítelem (§ 319 TZ), válečné zrady (§ 320 TZ), trestného činu služby v cizích ozbrojených silách (§ 321 TZ), u trestných činů *proti branné povinnosti uvedených ve zvláštní části hlavy jedenácté trestního zákoníku* a u trestných činů *vojenských uvedených ve zvláštní části hlavy dvanácté trestního zákoníku*, taktéž postačí uplatit represi pouze vůči fyzickým osobám. U některých trestných činů se trestní postih nejeví jako žádoucí z hlediska uplatnění principu ultima ratio, např. trestný čin účasti na sebevraždě (§ 144 TZ).²⁸

Druhou významnou změnou prošlo ust. § 8 TOPOZ, na jehož konec byl přidán pátý odstavec. Zde zákonodárce právnické osobě poskytl možnost, aby se zprostila trestní odpovědnosti. Právnická osoba však za tímto účelem musí vynaložit veškeré úsilí, které je po ní možné spravedlivě požadovat, aby protiprávnímu jednání, ze strany osob konajících v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby, zamezila. Do té doby tato možnost také existovala, ale bylo ji možné uplatnit za jistých podmínek pouze v okruhu zaměstnanců. Nově se úprava tzv. vyvinění rozšířila i na další osoby ve vedoucích postaveních apod.

²⁸ ŠÁMAL, DĚDIČ, GŘIVNA, PÚRY, ŘÍHA, 2018, op. cit. s. 135-158.

3. PREVENCE KRIMINALITY PRÁVNICKÝCH OSOB

„Prevence kriminality představuje pokus eliminovat trestnou činnost ještě před jejím započítím nebo před jejím pokračováním. Do prevence kriminality tak náležejí – v našem pojetí – veškeré aktivity směřující k předcházení páchání trestných činů, k snižování jejich výskytu cestou zamezení páchání nebo neutralizací příčin a podmínek vzniku trestných činů (kriminogenních faktorů). Patří sem opatření, jejichž cílem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů.“²⁹

Právnícká osoba se může vyvinut z trestní odpovědnosti za protiprávní čin spáchaný svým zaměstnancem dle § 8 odst. 2 písm. b) TOPOZ a od 1.12.2016 se může vyvinut i za protiprávní čin spáchaný všemi ostatními osobami uvedenými v § 8 odst. 2 TOPOZ. Pouze však za podmínky, že se v rámci trestního řízení prokáže, že provedla taková opatření, resp. vynaložila veškeré úsilí, které po ní bylo možné spravedlivě požadovat, aby předešla spáchaní protiprávního činu. V obecné rovině je zapotřebí implementovat taková opatření, jejichž cílem je předcházet trestné činnosti jednak z řad zaměstnanců právnické osoby, ale také jejich statutárních orgánů, členů statutárních orgánů, osob ve vedoucích funkcích atd. Jejich zavedení a podoba je čistě na rozhodnutí právnické osoby, resp. jejího vedení, které při tom musí vzít v úvahu potřeby právnické osoby jako je např. její velikost, struktura, předmět podnikání a její rizika.³⁰ Hlavní roli v prevenci kriminality hrají právě právnické osoby, které si musí nastavit účinný systém potřebný pro předcházení trestné činnosti. Stát a jeho specializované orgány vystupují jako represivní složka státního aparátu ve smyslu zásady ultima ratio podle § 12 odst. 2 TZ.³¹

V souvislosti s vyvinutím právnické osoby se hovoří o podnikovém pojmu compliance program. Tento výraz pro společnosti představuje vytvoření a dodržování vnitřních norem neboli opatření, které v důsledku zajistí dodržování

²⁹ ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality. 2.*, přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. s. 8.

³⁰ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, 2018, op. cit. s. 217.

³¹ CHMELÍK, Jan., BRUNA, Eduard. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost. 1.* vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. s. 101.

právních předpisů. Trestní zákony neobsahují žádné požadavky na podobu přijatých opatření. Zákon ani přímo neukládá závaznou povinnost implementovat tyto požadavky, nejde-li o plnění povinností podle právních předpisů týkajících se specifických druhů právnických osob (např. banky).³² Pouze některá ustanovení OZ a ZOK určují právnickým osobám obecnou preventivní povinnost. Ustanovení § 159 odst. 1 OZ uvádí, že *„Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí.“* Podle ustanovení § 51 odst. 1 OZ *„Pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou.“* Ustanovení § 2900 OZ: *„Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.“*

Pro porovnání se zahraničním právem například španělský trestní zákoník vymezuje pravidla potřebná pro vyvinění se z trestního jednání, pakliže compliance program právnické osoby obsahuje:

- 1) *„Hodnocení rizik v rámci činnosti právnické osoby.*
- 2) *Strategie kontroly, které měly vést k zamezení takového rizika.*
- 3) *Systém finančního managementu, který měl předcházet spáchání rizikové trestné činnosti.*
- 4) *Zavedení povinnosti oznámit compliance orgánu či zodpovědné osobě porušení standardů či riziko takového porušení (tj. systém whistle-blowingu).*
- 5) *Systém postihů v případě porušení compliance programu.*
- 6) *Pravidelné prověřování compliance programů a jeho úpravy v případě, že v právnické osobě došlo k organizačním změnám nebo změnám v činnosti právnické osoby, nebo v případě, že bylo zjištěno významné porušení compliance programu.“³³*

³² ŠELLENG, 2019, op. cit. s. 204.

³³ Tamtéž, s. 205-206.

3.1 Nástroje prevence kriminality

Pro potřeby posuzování exkulpačních podmínek v českém prostředí vytvořilo NSZ manuál k aplikaci ust. § 8 odst. 5 TOPOZ, ve kterém také charakterizuje konkrétní opatření, která bude posuzovat v případě užití zmíněného ustanovení. NSZ rozlišuje tři úrovně, které správně nastavený compliance program musí obsahovat. Jedná se o uzavřený funkční systém prevenčních, detekčních a reakčních opatření, které by měly být na základě měnícího se prostředí compliance hrozeb revidovány a aktualizovány za účelem neustálého zlepšování compliance programu.

3.1.1 Preventivní opatření

Nástroje prevence compliance programu jsou opatření, která dopomáhají k zamezení či snížení rizika porušení compliance pravidel:³⁴

- **Etický kodex** představuje základní dokument závazný pro všechny zaměstnance a další osoby, jehož prostřednictvím může být protiprávní jednání připisováno právnické osobě. Dokument by měl zpravidla obsahovat základní principy firemní kultury jako součást pracovních či smluvních povinností. Měl by být jasný, stručný, srozumitelný a jeho plnění by mělo být prosazováno a vymáháno. Nestačí pouze, aby byl etický kodex přiložen k pracovní smlouvě, je třeba opakované seznamování s jeho obsahem a smyslem přijetí. Měl by být prakticky zaměřen, obsahovat návody pro běžné pracovní situace, kde vznikají etická dilemata. Zahrnuje hlavní problematické oblasti s korupčním potenciálem (dary a pozvání), kontakt s úředníky, lobbování, členství v různých organizacích, oblast vztahů na pracovišti, jednání s konkurencí, zamezení zneužití střetu zájmů, ochrana před riziky zapojení třetích stran (obchodních partnerů, zprostředkovatelů, poradců), příp. bezpečnost a ochrana zdraví, ochrana životního prostředí, integrita finančních trhů apod.
- Právnická osoba by měla nastavit potřebnou četnost a formu **školení** zaměstnanců a dalších osob, které používá ke své činnosti. Vést záznamy

³⁴ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Třetí přepracované vydání. 1SL 113/2020. *Nejvyšší státní zastupitelství*. op. cit. s. 27-28.

o absolvovaných školeních a také ověřovat nabyté znalosti (obvykle formou testování). S ohledem na různé potenciální riziko účastníků školení je třeba zvolit vhodnou formu školení, která mohou být individuální, skupinové prezenční, pravidelné úvodní, opakovací školení, s využitím moderních technologií nebo s klasickou osobní účastí.

- Vedle školení mohou být zřizovány **poradenské služby pro zaměstnance**, jejichž existence slouží jako podpora pro pochopení a uplatňování compliance pravidel. Nejsou však považovány za podmínku pro funkční compliance program, ale jako výhoda. Tyto služby dopomohou v situacích, které nemají jednoznačné řešení, kde zaměstnanci mohou řešit etická dilemata. Půjde například o rozlišení, co je a co není střet zájmu; co je a co není korupční jednání; jaký dar je přijatelný; jaké informace sdílet v rámci obchodních sdružení, na konferencích nebo sociálních sítích. Poradenské služby jsou realizovány zpravidla formou linky pomoci (telefonicky, elektronickou poštou, interaktivním webovým rozhraním s odpověďmi na často kladené otázky).
- **Komunikace** napříč celou právníckou osobou, za účelem prosazování pravidel compliance programu. Musí existovat a být jasně deklarovaná podpora vrcholného managementu, který věrohodně compliance program nastaví a prosazuje. Stejně tak je prosazování a dodržování compliance programu povinností každého, kdo se podílí na činnosti právnícké osoby. Managementem není tolerováno porušení pravidel.
- Dalším opatřením je pro právníckou osobu **hloubková prověrka obchodních partnerů a zaměstnanců**. V případě obchodních partnerů si může společnost stanovit relevantní kritéria, která hodlá prověřovat jako je např. zisk nebo rizikový profil partnera. Lze monitorovat i kontrolní mechanismy partnera. Prověrky se uplatňují v problematických oblastech – vztahy s poradci, skutečnými vlastníky, mezinárodní sankce, praní špinavých peněz, financování terorismu, konflikty zájmu, výnosy z trestné činnosti. V případě zaměstnanců se prověřování provádí v závislosti na rizikovosti konkrétní pracovní pozice. Prověrka může nastat při přijetí zaměstnance, ale také opakovaně po celou dobu trvání pracovního vztahu. Je možné ověřit základní údaje o osobě, vzdělání, dosažené kvalifikaci, pravost osobních dokladů nebo celou řadu komplexních údajů ve chvíli, kdy je zaměstnanec přijímán

na exponovanou pozici. Hlavním cílem zaměstnaneckých prověrek bývá snaha odhalit případný střet zájmů.

3.1.2 Detekční opatření

Nástroje detekce compliance programu musí mít právnická osoba nastaveny tak, aby dokázala včas detekovat porušení compliance pravidel:³⁵

- **Systém ohlašování podezření** představuje komunikaci za účelem důvěrného ohlašování nekalého jednání (whistle-blowing nebo etická linka, příp. důvěryhodná a nezávislá osoba přijímající podněty – tj. compliance officer či ombudsman) se souběžným zajištěním dostatečné ochrany oznamovatelů a zamezením odvetných akcí. Pokud se tento systém nevyužívá, zpravidla to znamená, že buď je nefunkční nebo zaměstnanci nevěří ve svoji ochranu a v jeho užívání.
- **Proces interního šetření** je potřebný k prošetření detekovaného podezření. Je třeba stanovit, kdo konkrétní nese odpovědnost za interní šetření, jakým způsobem se šetření povede, a kdo bude informován o jeho výsledku. Předpokládá se, že právnická osoba si musí protiprávní jednání prošetřit sama v mezích zákoníku práce a obecně civilněprávních předpisů. Interní šetření nenahrazuje trestní nebo správní proces. Cílem šetření právnické osoby je identifikovat porušení compliance pravidel, vyvodit příslušné důsledky a odstranit chyby v systému, přičemž této povinnosti se nezbavuje ani v situaci, kdy je proti ní vedeno trestní řízení.
- **Monitoring dodržování compliance pravidel** zahrnuje několik různých činností – pravidelné vnitřní a externí audity, kontinuální compliance monitoring procesů s vysokým rizikem vzniku významného pochybení. Lze využít manažerský informační systém, který vyhledává a upozorňuje na nestandardní operace v rámci finančních toků, objednávek, nakládání s majetkem apod. Mohou být prováděny namátkové kontroly nebo monitoring rizikových oblastí ze strany compliance útvaru, případně jako běžná činnost odpovědných managerů.

³⁵ Tamtéž, s. 28-29.

3.1.3 Reakční opatření

Nástroje reakce compliance programu – soubor opatření, kterými se rozumí připravenost a schopnost právnické osoby adekvátně reagovat na porušení compliance pravidel. Právnická osoba musí mít stanoveny důsledky plynoucí z porušení compliance pravidel a tyto důsledky prosazovat. Systémové nedostatky hlásit např. internímu oddělení auditu, personálnímu nebo compliance oddělení, aby právnická osoba mohla tyto nedostatky odstranit. Mezi tato opatření patří:³⁶

- **Pracovněprávní důsledky** – výtka, snížení mzdy, odvolání z funkce, přeložení, okamžité zrušení pracovního poměru, výpověď atd., při porušení compliance pravidel. Systém může zahrnovat i zmírnění nebo upuštění od vyvození pracovněprávních důsledků za předpokladu, že zaměstnanec dobrovolně ohlásí porušení compliance pravidel. Při uložení sankce zaměstnavatel zohledňuje své oprávněné zájmy a zvažuje dopad na provozuschopnost právnické osoby. Mnohdy je výhodnější objasnit důvody pochybení a bránit se tak dalším negativním jevům nežli pod hrozbou sankce nepoznat příčiny, které k němu vedly.
- **Vymáhání škody či újmy** směřuje proti osobě, která protiprávním jednáním způsobila škodu či jinou újmu právnické osobě. Zavedená pravidla popisují důsledný postup, jakým bude škoda vymáhána. Právnická osoba si za tímto účelem může zřídit škodní komisi.
- **Stanovení pravidel pro oznamování protiprávních jednání OČTŘ** značí silnou compliance kulturu. Avšak je třeba ctít zákaz nucení k sebeobviňování. Právnická osoba si tak může nastavit, s výjimkou oznamovací povinnosti ze zákona, jaká protiprávní jednání dobrovolně oznámí.

³⁶ Tamtéž, s. 29-30.

4. ANALÝZA DAT O KRIMINALITĚ PRÁVNICKÝCH OSOB

Cílem této kapitoly je provést analýzu dostupných dat za účelem poznání kriminality právnických osob na území České republiky, a to od počátku účinnosti TOPOZ, se zaměřením na druhovou trestnou činnost a osobu pachatele. Současně bude v rámci analýzy zohledněna novela TOPOZ provedená zákonem č. 183/2016 Sb., díky které s účinností od 1.12.2016 došlo zejména k rozšíření výčtu trestných činů, jenž lze právnické osobě přičíst a k zavedení nového exkulpačního ustanovení (§ 8 odst. 5 TOPOZ), přičemž bude zkoumán vliv novely na vývoj kriminality ze zkoumané oblasti. V této souvislosti byla obstarána statistická data (dostupná široké veřejnosti) pocházející z evidence Ministerstva spravedlnosti,³⁷ za pomoci kterých byl vytvořen níže uvedený přehled o tom, jaké typy právnických osob se dopouštějí trestné činnosti nejčastěji, jaké konkrétní trestné činy páchají a v jaké oblasti protiprávně působí.

Ačkoliv TOPOZ v České republice vešel v účinnost dne 1.1. 2012, tak Ministerstvo spravedlnosti vede relevantní statistické údaje o odsouzených právnických osobách až za období roku 2014. Aktuálně jsou k dispozici údaje do konce roku 2021, proto bude analýza zaměřena na období od roku 2014 do roku 2021. Pro dokreslení uvádím data NSZ o trestních řízeních proti právnickým osobám, ze kterých lze vyčíst, že v letech 2012 a 2013 došlo pouze u pěti právnických osob k návrhu na potrestání. Z těchto dat však nevyplývají požadované údaje o odsouzených právnických osobách.

³⁷ Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-01-10].

Rok	Stíháno	Obžalováno	Zkrácené přípravné řízení	Návrh na potrestání	Návrh na schválení dohody o vině a trestu	Podmíněné zastavení trestního stíhání a podmíněné odložení podání návrhu
2012	20	4	0	0	0	0
2013	42	15	5	5	0	4
2014	88	81	39	35	4	5
2015	224	209	8	6	1	6
2016	239	213	6	6	1	9
2017	242	210	2	2	1	16
2018	291	258	5	2	4	20
2019	366	311	5	4	10	20
2020	337	268	1	0	11	27
2021	326	257	0	0	29	26
2022	280	196	2	1	34	30

Tabulka č. 1 Vývoj trestních řízení právnických osob, zdroj: Nejvyšší státní zastupitelství

Jak je z tabulky patrné, v letech 2012 a 2013, oproti budoucím obdobím, byla četnost trestních řízení vůči právnickým osobám mnohonásobně nižší. Je zřejmé, že potenciál TOPOZ byl ze strany orgánů činných v trestním řízení využíván ve větší míře až od roku 2014, přičemž od tohoto období jsou také evidovány inkriminované údaje. Proto nezahrnutí roku 2012 a 2013 do diplomové práce není rozhodující a nebude mít zásadní vliv na zjištěné skutečnosti.

Zpočátku lze nižší počet trestních řízení přisuzovat velmi krátké legisvakanční lhůtě TOPOZ, jenž byla pouhých 10 dní. Veřejnosti a ani OČTŘ tak nebyl poskytnut dostatečný prostor pro seznámení se s obsahem tohoto právního předpisu v takové míře, aby se jím mohly řídit. Nulová rozhodovací praxe se také mohla promítnout do trestních řízení. Teoreticky i možné uplatnění zákazu retroaktivity dle § 1 TZ, kde se TOPOZ nemohl vztahovat na trestně jednajících právnické osoby před jeho účinností. Mnohdy protiprávní činy vyjdou najevo se značným zpožděním a vinu lze klást pouze osobě fyzické i když jednala v zájmu nebo v rámci činnosti osoby právnické.

Rozhodující údaje pro potřeby této diplomové práce jsou tedy z období let 2014 až 2021 a byly obstarány z veřejně dostupné evidence, kterou spravuje Ministerstvo spravedlnosti. Ze statistiky, pro potřeby této diplomové práce, lze vyčíst ucelené údaje o:

- počtu odsouzených právnických osob,
- počtu konkrétních trestných činů, kterých se právnické osoby dopustily,

- právní formě odsouzených právnických osob,
- oblasti působení právnických osob,

kteřé jsou způsobilé k tomu, aby mohla být učiněna představa o právnických osobách jako pachatelích trestných činů. Ve světle zásady presumpce nevin³⁸ budou využita pouze data zahrnující pravomocné rozsudky. Ze statistik lze vyčíst samozřejmě více ukazatelů z průřezu trestního řízení vedeného proti právnickým osobám, avšak jejich začlenění do této analýzy považuji za nadbytečné, proto budou zohledněny pouze shora popsané údaje.

Na druhou stranu je třeba uvést, že se nemůže jednat o naprosto exaktní zjištění, jelikož statistiky neobsahují konkrétnější údaje, např. nezmiňují:

- přesnou právní formu právnické osoby,
- počet zaměstnanců,
- přesný předmět podnikání,
- ekonomickou situaci,
- jaké postavení v právnické osobě měla fyzická osoba, přes kterou bylo právnické osobě připsáno trestní jednání,
- zda právnické osoby vykonávaly reálnou činnost nebo byly pouze využity za účelem páchaní trestné činnosti, popř. v čele s bílým koněm,
- nebo zda se podařilo zjistit konkrétní fyzickou osobu, díky které bylo trestní jednání připsáno osobě právnické.

4.1 Odsouzené právnické osoby v letech 2014-2016

Na tomto místě se přesvědčíme o pravdivosti hypotézy vyřčené v úvodu první kapitoly. Níže dokládám zmiňované statistické údaje. Pro přehlednost a rychlejší orientaci jsem vytvořil tabulky, do kterých jsem promítl hodnotící kritéria včetně celkového počtu trestných činů, za které byly právnické osoby odsouzeny a následně celkový počet odsouzených právnických osob. V těchto údajích je mírný nesoulad, a to kvůli páchaní trestné činnosti v souběhu, kde dochází k tomu, že právnické osobě je v jednom rozsudku kladeno za vinu spáchání více trestných činů.

³⁸ § 2 odst. 2 TR

ROK 2014			Forma odsouzené PO					Oblast podnikání odsouzené PO									
TČ §§	Počet odsouz. TČ	Počet odsouz. PO	Obchod. spol.	Družstvo	Fundace (nadace, nad. fondy)	Ústavy, obecně prospěšné spol.	Jiné	Fin. Institut.	Zdravot.	Zeměděl. a potravin.	Staveb.	Energet.	Zbroj. prům.	Dopr.	Strojír.	Hosp.s odpady	Jiné
189	2	1					1										1
209	6	6	5				1				1						5
211	3	3	3					1									2
240	3	3	2				1			1							2
241	13	13	11	1			1			2	1			2	3		5
244	1	1	1							1							
254	2	2	2														2
256	2	2	1	1										1			1
270	2	2					2										2
298	1	1	1													1	
348	1	1	1														1
Celkem	36	35	27	2	0	0	6	1	0	4	2	0	0	3	3	1	21

Tabulka č. 2 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2014. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

Rokem 2014 se do justiční statistiky poprvé promítly první odsuzující rozsudky, které si vyslechly právnické osoby. Přibližně polovina právnických osob byla odsouzena za trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 TZ a trestný čin podvod dle § 209 TZ.

ROK 2015			Forma odsouzené PO					Oblast podnikání odsouzené PO									
TČ §§	Počet odsouz. TČ	Počet odsouz. PO	Obchod. spol.	Družstvo	Fundace (nadace, nad. fondy)	Ústavy, obecně prospěšné spol.	Jiné	Fin. Institut.	Zdravot.	Zeměděl. a potravin.	Staveb.	Energet.	Zbroj. prům.	Dopr.	Strojír.	Hosp.s odpady	Jiné
175	2	2	1				1							1			1
209	22	20	14				6	2			1	1		1	1		14
211	4	2	1				1										2
240	9	9	7				2	1			1						7
241	28	27	20				7			7	1			4			15
254	4	4	4								1						3
270	1	1	1														1
295	1	1	1														1
348	1	1	1														1
Celkem	72	67	50	0	0	0	17	3	0	0	10	2	0	2	5	0	45

Tabulka č. 3 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2015. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

Oproti roku 2014 se v tabulce znázorňující rok 2015 vyskytuje o dvě skutkové podstaty trestného činu (dále SPTČ) méně, avšak téměř dvojnásobně vzrostl počet odsouzených právnických osob.

ROK 2016			Forma odsouzené PO					Oblast podnikání odsouzené PO									
TČ §§	Počet odsouz. TČ	Počet odsouz. PO	Obchod. spol.	Družstvo	Fundace (nadace, nad. fondy)	Ústavy, obecně prospěšné spol.	Jiné	Fin. Instit.	Zdravot.	Zeměděl. a potravin.	Staveb.	Energet.	Zbroj. prům.	Dopr.	Strojír.	Hosp.s odpady	Jiné
209	28	26	21				5			2	3						21
211	3	3	2				1	1									2
212	2	2	1				1										2
214	1	1	1														1
240	12	12	10				2			1	2						9
241	30	30	26			1	3			1	2					2	25
244	1	1	1							1							
254	8	8	6				2				3						5
256	3	3	3								2			1			
260	1	1	1														1
270	1	1	1														1
332	2	2	2					2									
337	1	1	1														1
Celkem	93	91	76	0	0	1	14	3	0	5	12	0	0	1	0	2	68

Tabulka č. 4 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2016. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

Z období let 2014 až 2016 lze již vyzorovat tři nejčastěji páchané trestné činy. Jedná se o zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 TZ, neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 TZ a podvod dle § 209 TZ. K těmto se přidává skupina méně četných trestných činů v čele se zkrácením údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 TZ, následuje dotační podvod dle § 212 TZ, úvěrový podvod dle § 211 TZ a zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě dle § 256 TZ. Nejčastěji odsouzené právnické osoby měly právní formu obchodní společnosti a působily v oblasti *jiné*.

4.2 Odsouzené právnické osoby v letech 2017-2021

Dne 1.12.2016 vešla v účinnost novelizace TOPOZ provedená zákonem č. 183/2016 Sb., díky které došlo k rozšíření výčtu trestných činů, jenž lze právnickým osobám přičíst. Prvotní úprava TOPOZ obsahovala 85 trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit. Současně je těchto trestných činů přes 260.³⁹ Nově přidané trestné činy jsou v níže uvedených tabulkách ohraničeny hvězdičkou (*TČ*).

³⁹ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, 2018, op. cit. s. 31-32.

ROK 2017			Forma odsouzené PO					Oblast podnikání odsouzené PO									
TČ §§	Počet odsouz. TČ	Počet odsouz. PO	Obchod. spol.	Družstvo	Fundace (nadace, nad. fondy)	Ústavy, obecně prospěšné spol.	Jiné	Fin. Instít.	Zdravot.	Zeměděl. a potravin.	Staveb.	Energet.	Zbroj. prům.	Dopr.	Strojír.	Hosp.s odpady	Jiné
175	1	1					1										1
209	22	20	15				5			1	3	1					15
210	1	1	1														1
211	10	10	9				1				1						9
212	1	1					1										1
234	1	1	1														1
240	19	18	17				1							2			16
241	29	28	22				6				4			4			20
254	19	19	17	1			1	2		2	1			2	1		11
256	5	5	5								4						1
260	3	3	1				2										3
270	1	1					1										1
332	1	1	1					1									
337	1	1	1														1
Celkem	114	110	90	1	0	0	19	3	0	3	13	1	0	8	1	0	81

Tabulka č. 5 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2017. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

Rok 2017 naskytl první možnost trestně stíhat právnické osoby za nově přidané trestné činy, avšak ani v jednom případě nedošlo k odsouzení. S ohledem na délku některých trestních řízení je velmi pravděpodobné, že trestní řízení započaly v roce 2017, ale k pravomocnému odsouzení došlo až v následujících letech.

ROK 2018			Z toho odsouzené PO dle formy					Z toho odsouzené PO dle oblastí podnikání									
TČ §§	Počet odsouz. TČ	Počet odsouz. PO	Obchod. spol.	Družstvo	Fundace (nadace, nad. fondy)	Ústavy, obecně prospěšné spol.	Jiné	Fin. Instit.	Zdravot.	Zeměděl. a potravin.	Staveb.	Energet.	Zbroj. prům.	Dopr.	Strojír.	Hosp.s odpady	Jiné
175	2	2					2										2
205	1	1	1								1						
209	22	22	14			1	7				1						21
210	4	1	1											1			
211	4	4	4														4
212	7	6	4				2										6
217	1	1	1														1
225	1	1	1														1
227	4	4	4											1		1	2
228	1	1	1														1
230	1	1	1														1
240	30	30	24				6							2			28
241	47	36	30				6		1	1				2	1	1	30
252	1	1	1														1
254	21	20	18				2				3			3			14
260	8	5	4				1										5
270	2	2	2								1						1
283	1	1	1														1
294	1	1	1													1	
337	5	5	4				1										5
Celkem	164	145	117	0	0	1	27	0	1	1	6	0	0	9	1	3	124

Tabulka č. 6 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2018. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

V roce 2018 se již objevují odsouzení za nově přidané trestné činy, kdy se jednalo o krádež dle § 205 TZ, porušení povinnosti v insolvenčním řízení dle § 225 TZ, porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku dle § 227 TZ, poškození cizí věci dle § 228 TZ a neoprávněné provozování hazardní hry dle § 252 TZ.

ROK 2019			Z toho odsouzené PO dle formy					Z toho odsouzené PO dle oblastí podnikání									
TČ §§	Počet odsouz. TČ	Počet odsouz. PO	Obchod. spol.	Družstvo	Fundace (nadace, nad. fondy)	Ústavy, obecně prospěšné spol.	Jiné	Fin. Instit.	Zdravot.	Zeměděl. a potravin.	Staveb.	Energet.	Zbroj. prům.	Dopr.	Strojír.	Hosp.s odpady	Jiné
143	3	2	2								1						1
206	5	5	3				2				3						2
208	1	1	1								1						
209	32	32	29				3			1	5	2		2	1		21
210	3	2	2											2			
211	8	8	7				1	1									7
212	2	2	1				1										2
214	3	3	3											1			2
222	2	2	2								1						1
227	1	1		1													1
240	41	38	36				2	1						5			32
241	20	20	18				2			1	2			1			16
251	1	1	1														1
254	16	16	15				1				1				2		13
260	5	5	3				2				2						3
268	3	3	2				1			1							2
270	4	4	3				1								1		3
273	1	1	1														1
283	1	1	1						1								
293	1	1					1										1
337	4	4	4							1							3
342	2	2	2														2
348	1	1	1														1
Celkem	160	155	137	1	0	0	17	2	1	4	16	2	0	11	4	0	115

Tabulka č. 7 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2019. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

V roce 2019 byly, nad rámec původní úpravy TOPOZ, odsouzeny právnické osoby za trestný čin usmrcení z nedbalosti dle § 143 TZ, zpronevěru dle § 206 TZ, neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru dle § 208 TZ, poškození věřitele dle § 222 TZ, porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku dle § 227 TZ, neoprávněné podnikání dle § 251 TZ, porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 TZ a obecné ohrožení z nedbalosti dle § 273 TZ.

ROK 2020			Forma odsouzené PO					Oblast podnikání odsouzené PO									
TČ §§	Počet odsouz. TČ	Počet odsouz. PO	Obchod. spol.	Družstvo	Fundace (nadace, nad. fondy)	Ústavy, obecně prospěšné spol.	Jiné	Fin. Instit.	Zdravot.	Zeměděl. a potravin.	Staveb.	Energet.	Zbroj. prům.	Dopr.	Strojír.	Hosp.s odpady	Jiné
143	1	1					1										1
147	1	1	1						1								
148	1	1	1														1
175	1	1	1								1						
182	1	1	1														1
205	6	6	6											1			5
206	7	7	7					1			2			1			3
209	36	28	19				9	1		1	1			1			24
211	2	2	2					1									1
212	17	14	10				4				3						11
214	3	2	2														2
216	3	3	3											1			2
218	1	1					1	1									
223	1	1	1								1						
227	3	3	2				1							1			2
230	2	2	2														2
240	51	47	40				7				8	1		2	1		35
241	32	31	25				6				2				2		27
254	29	28	26				2			1	1			2			24
256	2	2	2								2						
260	11	11	7	1			3				5						6
283	8	4	4														4
286	3	3	3							1							2
337	2	2	2												1		1
348	4	2	2														2
361	8	8	8														8
Celkem	236	212	177	1	0	0	34	4	1	3	26	1	0	9	4	0	164

Tabulka č. 8 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2020. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

V roce 2020 došlo navíc k odsouzení za nově přidané trestné činy těžké ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147 TZ, ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 148 TZ, padělání a pozměnění peněz dle § 223 TZ a výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu dle § 286 TZ.

ROK 2021			Forma odsouzené PO					Oblast podnikání odsouzené PO									
TČ §§	Počet odsouz. TČ	Počet odsouz. PO	Obchod. spol.	Družstvo	Fundace (nadace, nad. fondy)	Ústavy, obecně prospěšné spol.	Jiné	Fin. Instít.	Zdravot.	Zeměděl. a potravin.	Staveb.	Energet.	Zbroj. prům.	Dopr.	Strojír.	Hosp.s odpady	Jiné
143	2	2	2							1	1						
147	2	2	2						1								1
175	1	1	1											1			
181	1	1	1														1
206	9	8	6				2				4						4
209	43	40	35				5		1	1	8			2	1		27
210	5	3	2				1				1			1			1
211	5	4	3				1										4
212	34	29	9	1		1	18	2		1	3	1					22
214	2	2					2										2
216	7	7	7											2			5
217	1	1	1														1
222	3	3	3								3						
223	1	1	1														1
225	3	3	3								2						1
227	4	4	4					1			1				1		1
240	98	87	81	1			5	2		5	9			3	1		67
241	33	33	26				7				2			3			28
251	4	4	2				2										4
252	1	1	1														1
254	27	26	25				1	2			6			1			17
256	5	5	5								2						3
260	32	27	10	1		1	15	2			3					1	21
268	5	4	4														4
283	5	3	3														3
287	1	1	1														1
294	1	1	1														1
295	1	1	1														1
332	3	3	3								1						2
337	3	3	3													1	2
342	1	1	1								1						
347A	1	1	1											1			
361	2	2	2														2
Celkem	346	314	250	3	0	2	59	9	2	8	47	1	0	14	3	2	228

Tabulka č. 9 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2021. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

Rok 2021 rozšířil protiprávní jednání právnických osob o trestné činy poškození cizích práv dle §181 TZ, šíření toxikomanie dle § 287 TZ a maření spravedlnosti dle § 347a TZ.

4.3 Celkové vyhodnocení analytických údajů

Za celkové sledované období od roku 2014 do roku 2021 bylo trestními soudy pravomocně odsouzeno 1129 právnických osob, které se dopustily celkem

1221 trestných činů. Již na první pohled je z jednotlivých tabulek patrné, že se v drtivé většině jednalo o majetkové a hospodářské trestné činy.

Právnícké osoby seřazené dle četnosti odsouzení podle jednotlivých **hlav** zvláštní části trestního zákoníku:

- Hlava VI – trestné činy hospodářské (682 případů),
- Hlava V – trestné činy proti majetku (367 případů),
- Hlava IV – trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných (41 případů),
- Hlava VII – trestné činy obecně nebezpečné (14 případů),
- Hlava I – trestné činy proti životu a zdraví (9 případů),
- Hlava II – trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovní tajemství (9 případů),
- Hlava VIII – trestné činy proti životnímu prostředí (6 případů),
- Hlava III – trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (1 případ).

Odsouzené právnícké osoby dle četnosti jednotlivých **trestných činů**:

- zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 TZ (244 případů),
- neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 TZ (218 případů),
- podvod dle § 209 TZ (194 případů),
- zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 TZ (123 případů),
- dotační podvod dle § 212 TZ (54 případů),
- poškození finančních zájmů Evropské unie dle § 260 TZ (52 případů),
- úvěrový podvod dle § 211 TZ (36 případů),
- zpronevěra dle § 206 TZ (20 případů),
- zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě dle § 256 TZ (17 případů),
- účast na organizované zločinecké skupině dle § 361 TZ (10 případů),
- legalizace výnosu z trestné činnosti dle § 216 TZ, legalizace výnosu z trestné činnosti z nedbalosti dle § 217 TZ (10+2 případy),
- ostatní trestné činy s nižší četností (viz. výše uvedené přehledové tabulky).

Podíváme-li se na **právní formu** odsouzených právnických osob, došlo k odsouzení:

- obchodní společnosti (924 případů),
- *jiné* (193 případů),
- družstva (8 případů),
- ústavu, obecně prospěšné společnosti (4 případy),
- fundace – nadace, nadačního fondu (0 případů).

Z hlediska **oblasti podnikání** byly právnické osoby odsouzeny v odvětví:

- *jiné* (846 případů),
- stavebnictví (132 případů),
- doprava (57 případů),
- zemědělství a potravinářství (28 případů),
- finanční instituce (25 případů),
- strojírenství (21 případů)
- hospodaření s odpady (8 případů),
- energetika (7 případů),
- zdravotnictví (5 případů),
- zbrojní průmysl (0 případů).

Taktéž můžeme pozorovat, jakým způsobem narůstala paleta **SPTČ**, které skončily u soudu:

- v roce 2014 (11 SPTČ),
- v roce 2015 (9 SPTČ),
- v roce 2016 (13 SPTČ),
- v roce 2017 (14 SPTČ),
- v roce 2018 (20 SPTČ),
- v roce 2019 (23 SPTČ),
- v roce 2020 (26 SPTČ),
- v roce 2021 (33 SPTČ).

Ze shora uvedených údajů o odsouzených právnických osobách je pro potřeby diplomové práce možné vyvodit závěr, že typickým pachatelem na poli právnických osob je obchodní společnost podnikající v *jiném* blíže

nespecifikovaném odvětví, která se dopouští zejména hospodářské, případně majetkové trestné činnosti. Nejčastěji páchá trestné činy zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 TZ, neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 TZ, podvod dle § 209 TZ a zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění dle § 254 TZ. Oblast podnikání *jiné* nelze přesněji vymezit, jelikož jiných oblastí podnikání může být nepřeberné množství (vezmeme-li v potaz seznamy živnostenských oprávnění, které jsou přílohou z. č. 455/1991 Sb., zákona o živnostenském podnikání). Z opačného konce lze spatřovat, že subjekty s právní formou *fundace - nadace, nadační fondy* nebyly ani v jednom případě odsouzeny. Taktéž nedošlo k odsouzení právnické osoby podnikající ve zbrojním průmyslu.⁴⁰

4.3.1 Vyhodnocení ve vztahu k rozšíření výčtu trestných činů

Po rozšíření výčtu trestných činů s účinností od 1.12.2016 je situace obdobná jako před novelou TOPOZ. Kategorie a kritéria u nejčastěji páchaných trestných činů zůstávají stejné. Jak je vidno, první rozsudky za nově přidané trestné činy si právnické osoby vyslechly až v roce 2018. Od této chvíle se každým rokem počet odsouzených právnických osob zvyšoval. Také se rozšířila škála trestných činů o dalších 19 skutkových podstat, které právnické osoby svým trestním jednáním naplnily.

V období let 2018 až 2021 byl z nově přidaných trestných činů nejčastěji páchán trestný čin zpronevěra dle § 206 TZ, porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku dle § 227 TZ a porušení práv k ochranné známce a jiným označením dle § 268 TZ. Opět se tedy jedná o majetkovou a hospodářskou trestnou činnost podle páté a šesté hlavy TZ. Pro úplné znázornění přikládám tabulku dokumentující přesné počty nově přidaných a zároveň odsouzených trestných činů za jednotlivé roky.

⁴⁰ Na statistických listech s údaji o *pravomocně odsouzených právnických osobách podle paragrafů* je k datu 15.1.2024 uvedeno odvětví *zbrojní průmysl*. Dotazem na správce evidence však bylo vyjasněno, že se jedná o zbrojní průmysl. (Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>).

Trestný čin §§	2018	2019	2020	2021	Celkem
143 – Usmrcení z nedbalosti	-	3	1	2	6
147 – Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti	-	-	1	2	3
148 – Ublížení na zdraví z nedbalosti	-	-	1	-	1
181 – Poškození cizích práv	-	-	-	1	1
205 - Krádež	1	-	6	-	7
206 - Zpronevěra	-	5	7	9	21
208 – Neoprávněný zásah do práva domu, bytu nebo k nebytovému prostoru	-	1	-	-	1
222 – Poškození věřitele	-	2	-	3	5
223 – Zvýhodnění věřitele	-	-	1	1	2
225 – Porušení povinností v insolvenčním řízení	1	-	-	3	4
227 – Porušení povinností učinit pravdivé prohlášení o majetku	4	1	3	4	12
228 – Poškození cizí věci	1				1
251 – Neoprávněné podnikání	-	1	-	4	5
252 – Neoprávněné provozování hazardní hry	1	-	-	1	2
268 – Porušení práv k ochranné známce a jiným označením	-	3	-	5	8
273 – Obecné ohrožení z nedbalosti	-	1	-	-	1
286 – Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu	-	-	3	-	3
287 – Šíření toxikomanie	-	-	-	1	1
347A – Maření spravedlnosti	-	-	-	1	1
Celkem	8	17	23	37	85

Tabulka č. 10 Znárodnění výskytu pouze nově přidaných trestných činů. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

4.3.2 Vyhodnocení ve vztahu k exkulpačnímu ustanovení

S účinností od 1.12.2016 také bylo zavedeno nové exkulpační ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ, díky kterému se právnická osoba může zprostit trestní odpovědnosti. V rámci studia materiálu a analýzy dat bylo zjištěno, že údaje dokumentující četnost využití exkulpačního ustanovení nejsou součástí statistik Ministerstva spravedlnosti. Z dostupných zdrojů, zejména z dokumentů NSZ, vyplývá, že za období let 2016 až 2021, tedy od počátku jeho existence do konce sledovaného období, bylo vyvíňující ustanovení využito pouze ve dvou případech ze strany soudu, a to navíc za sporných okolností. Státní zastupitelství a analogicky policejní orgán toto ustanovení s největší pravděpodobností nevyužily. V prvním případě se mělo jednat o podezření ze spáchání trestného činu dotačního podvodu dle § 212 TZ, kterého se měl dopustit oblastní ředitel stíhané právnické osoby. V neprospěch právnické osoby její kontrolní mechanismus neodhalil podvodnou fakturu za neprovedené práce.

Soud měl rezignovat na zkoumání velmi obsáhlých dokumentů předložených obžalovanou obchodní společností za účelem jejího zproštění a raději rozhodl o splnění liberační podmínky, než aby odůvodnil opak. Soud ve zprošťujícím výroku dospěl k závěru, že kontrolní mechanismy společnosti neměly reálnou možnost podvod odhalit. Prokazatelně ale bylo zjištěno, že kontrolní mechanismy společnosti jsou neefektivní, aby mohly zabránit spáchání trestného činu a jsou tak v rozporu s požadavky ve smyslu § 8 odst. 5 TOPOZ.⁴¹ Ve druhém případě měl soud rozhodnout o dalším nestíhání obchodní společnosti, jelikož zřejmě vynaložila veškeré úsilí, aby se její trestně stíhaný manažer v téže věci, nedopustil protiprávního jednání. V tomto případě dle názoru státního zastupitelství stačilo *málo*, aby došlo k vyvinění právnické osoby, a proto je třeba vytvořit odpovídající judikaturu, aby nedošlo k paralyzování celé právní úpravy TOPOZ.⁴²

Přínos vyvíňujícího ustanovení pro aplikační praxi ze strany OČTŘ je prozatím opravdu zanedbatelný. Zůstává otázkou, pro jaké množství právnických osob byla novela z konce roku 2016 výzvou pro vylepšení svého kulturního prostředí tak, aby v co největší možné míře byly nastaveny kontrolní mechanismy pro zamezení páchaní trestné činnosti, teoreticky bylo trestné činnosti zabráněno a právnická osoba se plně vyhnula trestnímu řízení, jelikož nová úprava byla přijata právě *s cílem motivovat právnickou osobu v přijímání preventivních opatření směřujících k zabránění trestné činnosti, ale i opatření detekčních a reaktivních.*⁴³

Navíc si dovoluji shrnout některé názory odborné veřejnosti. Jedním z problémů této právní úpravy je nekoncepčnost a neurčitost. Aktuální znění tohoto

⁴¹ Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění zákona č. 183/2016 Sb. 4 NZN 604/2018. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. s. 12. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-poznatc%C3%ADch-z-aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-a-dal%C5%A1%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-z%C3%A1kona-o-trestn%C3%AD-odpov%C4%9Bdnosti-pr%C3%A1vnick%C3%BDch-osob-a-%C5%99%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf>. [cit. 2024-01-11].

⁴² Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění zákona č. 183/2016 Sb. 4 NZN 604/2016. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. s. 11. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Aktualizovan%C3%A1-zvl%C3%A1%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-poznatc%C3%ADch-z-aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-a-dal%C5%A1%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-z%C3%A1kona-o-trestn%C3%AD-odpov%C4%9Bdnosti-pr%C3%A1vnick%C3%BDch-osob-a-%C5%99%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim_k-30.-6.-2017.pdf. [cit. 2024-01-29].

⁴³ FENYK, SMEJKAL, BÍLÁ, 2018, op. cit. s. 57.

ustanovení vede k výkladu, že důkazním břemenem bude zatížena právnická osoba, aby prokázala, že vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání trestného činu z okruhu určených osob zabránila. „*Takový výklad předmětného ustanovení je totiž zcela v rozporu s elementární zásadou trestního řízení, již je presumce nevinu, vyjádřená v rovině ústavního práva čl. 40 odst. 2 Listiny, na úrovni zákona pak především § 2 odst. 2 TrŘ. Je totiž povinností orgánů činných v trestním řízení prokázat vinu určité (samozřejmě i právnické) osoby, nikoliv povinností osoby, proti níž se vede trestní řízení, svoji vinu vyvracet, neboť tato není na úrovni trestního práva presumována. Je právem, nikoliv však povinností, osoby, proti níž se trestní řízení vede, dokazovat svoji nevinu, a z případné rezignace takové osoby na uvedené právo nemohou orgány činné v trestním řízení těžit v tom směru, že by snad byly zbaveny povinnosti prokázat naplnění všech znaků skutkové podstaty konkrétního trestného činu.*“⁴⁴ Aplikace vyvíňujícího ustanovení může do značné míry zatěžovat OČTŘ s obstaráváním listin nesouvisejících s prověřovaným případem. I při nepodloženém tvrzení obhajoby o tom, že právnická osoba měla nastavený vhodný compliance program, budou muset OČTŘ podle základních pravidel trestního řízení provést poměrně široké a hluboké dokazování o tom, zda vůbec byly přijaty opatření potřebné k vyvinění. Pokud ano, tak dále zkoumat jejich úplnost, vhodnost a efektivnost.⁴⁵

Ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ svou existencí umožňuje vyvinění i v případech, kdy se trestné činnosti v zájmu právnické osoby dopouštějí statutární orgány a další osoby ve vedoucím postavení. Není žádoucí, aby se trestní odpovědnosti zprostila právnická osoba v případě, kdy např. statutární orgán vytvořil compliance program, aby zamezil páchání trestné činnosti, poté sám protiprávně jednal a následně se dožadoval zproštění trestní odpovědnosti pro právnickou osobu.

⁴⁴ ČEP, David. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. Online. *Právní rozhledy*. č. 10. 2017. s. 343. IN: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrg5pxa4s7geyf6427gm2dg&groupIndex=0&rowIndex=0>. [cit. 2024-01-14].

⁴⁵ KOUDELKA, Ladislav. Novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob č. 418/2011 Sb. zákonem č. 183/2016 Sb. 2018. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2024-01-16].

Taktéž je třeba poznamenat, že ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ se překrývá s ustanovením § 8 odst. 2 písm. d) TOPOZ. K vyvinění tak může dojít za využití jednoho nebo druhého ustanovení v případě, kdy v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby trestně jedná zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení.⁴⁶

Závěrem této kapitoly lze říci, že ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ je dle mého názoru pro právní řád ČR nepřínosné, jelikož se neosvědčilo v aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení. Dle dostupných dat evidentně nemělo vliv na počty stíhaných či odsouzených právnických osob. Dále je nesystematické a vágní. Navíc v kontextu těchto skutečností se lze domnívat, že právnická osoba jako pachatel trestného činu nevnímá možnost vyvinění v době před eventuálním spácháním trestného činu, ale této možnosti využívá hlavně ad hoc u soudu, případně si zavádí formálně compliance program, který se nepromítne v potřebné míře do činnosti právnické osoby.

⁴⁶ ŠÁMAL, DĚDIČ, GŘIVNA, PÚRY, ŘÍHA, 2018, op. cit. s. 158-252.

5. PREDIKCE K BUDOUCÍMU VÝVOJI KRIMINALITY PRÁVNICKÝCH OSOB

Analýzu dat provedenou v kapitole č. 4 je také možné využít k **extrapolaci časových řad** za účelem budoucího vývoje kriminality právnických osob. Když se hypoteticky prodlouží stávající trend, tak dojdeme k závěru, že se každoročně číslo o odsouzených právnických osobách o několik desítek zvýší. Vycházíme z toho, že ve sledovaném období bylo každým rokem odsouzeno více právnických osob a extrapolace tak napovídá, že tento trend bude pokračovat v budoucnu. V tomto směru byla také prokázána přímá souvislost s novelou TOPOZ provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., která rozšířila výčet trestných činů, jenž lze právnické osobě klást za vinu. Vliv novely bude pravděpodobně pokračovat i v nadcházejících letech, a i nadále může vést k nárůstu kriminality právnických osob.

Rok	Odsouzené fyz. os.	Odsouzené práv. os.
2014	72.825	35
2015	65.569	67
2016	61.423	91
2017	55.705	110
2018	54.448	145
2019	55.594	155
2020	48.558	212
2021	49.647	314

Tabulka č. 11 Poměr mezi odsouzenými fyzickými a právnickými osobami. Zdroj dat: Tabulku z dat Ministerstva spravedlnosti ČR sestavil autor

Pro predikci byly vzaty v potaz i **údaje o odsouzených fyzických osobách**. Ze srovnání je viditelné, že počet odsouzených právnických osob je nepatrný oproti fyzickým osobám. Čísla u odsouzených fyzických osob nemají takový vývoj jako u těch právnických, naopak mají spíše sestupnou tendenci. Zdá se jako by kriminalita právnických osob nebyla závislá na kriminalitě osob fyzických. Tak by tomu v praxi být nemělo, jelikož společně s právnickými osobami jsou zpravidla souzeny osoby fyzické. Z dlouhodobého hlediska paradoxně dochází k tomu, že přes snižující se skupinu fyzických osob, která páchá trestnou činnost, je připisováno jednání více právnickým osobám (vycházíme-li z tvrzení, že s právnickou osobou je odsouzena i osoba fyzická, čemuž tak být nutně nemusí

díky pravé trestní odpovědnosti). Je tak možné vyvodit, že pokud bude nadále pokračovat trend, který je znázorněn v tabulce č. 11, tak může odsouzených právnických osob povolna přibývat, což jistě nebude trvat do nekonečna. Avšak pokud se bude v budoucnu zvyšovat počet odsouzených fyzických osob, tak se lze domnívat, že dojde k rychlejšímu nárůstu kriminality právnických osob.

Dalším zajímavým faktorem je **nápad trestné činnosti** neboli registrovaná kriminalita v posledních letech, která víceméně kopíruje historický pohled na odsouzené fyzické osoby. Z dat Českého statistického úřadu, které zprostředkovalo Policejní prezidium ČR plyne, že se celková kriminalita v horizontu pěti let snížila o 29,8 %. Samotná hospodářská trestná činnost, jež je právnickými osobami páchána nejvíce, se ve stejném období snížila o 55,8 %. Opět dochází ke stejnému jevu jako v předchozím odstavci, kdy se snižuje nápad trestné činnosti, zejm. hospodářská kriminalita a současně je odsouzeno více právnických osob. Jinými slovy řečeno: pokud dojde k nárůstu hospodářské trestné činnosti, lze očekávat i rychlejší nárůst odsouzených právnických osob.

Rok	druh kriminality							
	Celková kriminalita	v tom:						
		násilná	mravnostní	majetková	ostatní	hospodářská	zbývající	
počet trestných činů								
2016	218 162	14 233	2 241	117 934	26 058	28 306	29 233	
2017	202 303	13 672	2 363	108 497	25 635	26 294	25 829	
2018	192 405	13 553	2 655	98 670	26 703	24 837	25 974	
2019	199 221	13 606	2 733	102 136	27 354	24 589	28 682	
2020	165 525	12 247	2 605	82 116	25 013	18 528	24 946	
2021	153 233	11 958	3 049	77 562	24 780	12 510	23 312	
Meziroční změna (2020–2021)	počet	-12 292	-289	444	-4 554	-233	-6 018	-1 634
	v %	-7,4%	-2,4%	17,0%	-5,5%	-0,9%	-32,5%	-6,6%
Změna za 5 let (2016–2021)	počet	-64 929	-2 275	808	-40 372	-1 278	-15 796	-5 921
	v %	-29,8%	-16,0%	36,1%	-34,2%	-4,9%	-55,8%	-20,3%
podíl na celkové kriminalitě (%)								
2016	x	6,5	1,0	54,1	11,9	13,0	13,4	
2017	x	6,8	1,2	53,6	12,7	13,0	12,8	
2018	x	7,0	1,4	51,3	13,9	12,9	13,5	
2019	x	6,8	1,4	51,3	13,7	12,3	14,4	
2020	x	7,4	1,6	49,6	15,1	11,2	15,1	
2021	x	7,8	2,0	50,6	16,2	8,2	15,2	

Tabulka č. 12 Vývoj struktury kriminality v ČR podle druhu kriminality, 2016-2021. Zdroj: Český statistický úřad

Nelze opomenout změnu trestního zákoníku, kde ke dni 1.10.2020 vstoupila v účinnost novela měnící hranici škody,⁴⁷ čímž došlo k tomu, že jednání, která

⁴⁷ § 138 odst. 1 TZ

dříve naplňovala skutkové podstaty zejména majetkových přečinů, mají nižší společenskou škodlivost a jsou projednávány v přestupkové rovině. Na počty odsouzených osob, které vzejdou z objasněného nápadu trestné činnosti mohou mimo jiné působit společenské vlivy jako je ekonomika země a s tím spojená míra nezaměstnanosti, plošné amnestie (propuštění vězňů, zastavení trestních řízení). Nebo i omezení pohybu osob kvůli pandemii, kdy je více bezpečnostních složek v ulicích, probíhá více kontrol a výrazně se tedy zmenšuje prostor k páčání trestné činnosti, což se vztahuje spíše na obecnou kriminalitu. Na kriminalitu právnických osob mohlo mít omezení pohybu také nepřímý vliv, jelikož souběžně docházelo k uzavírání podnikových provozoven, resp. byl omezen společenský život, který právnické osoby ovlivňují. Ať už se jedná o uzavírání restaurací, divadel, sportovišť či rušení svatebních obřadů apod., nad jejichž činností mají záštitu právnické osoby, a které jsou mnohdy spjaty s dalšími navazujícími činnostmi jiných podnikajících subjektů. Jak pro osoby fyzické, tak pro osoby právnické, může motiv pro protiprávní jednání přicházet právě v dobách ekonomických krizí. V poslední době společnostem zejména nepřálo zmíněné uzavírání a omezování provozů, zdražení paliv a energií, vysoká míra inflace a úrokových sazeb, kvůli kterým právnické osoby mohou zavádět **úsporná opatření**, jelikož nemusí mít dostatek finančních prostředků na svůj provoz, čímž vzniká vhodné prostředí pro páčání trestné činnosti, a to zejména neplacení povinných odvodů za zaměstnance (§ 241 TZ). Pokud budou některé nepříznivé vlivy přetrvávat, tak se trend na poli trestaných subjektů nemusí zlepšit.

Podstatný je také ukazatel, který je zmíněn v rozhovoru s ředitelem Národní centrály proti organizovanému zločinu SKPV (dále NCOZ) plk. JUDr. Jiřím Mazánkem, kde uvádí: „ ... okolo let 2008 až 2010 se začala rapidně měnit struktura nejvýznamnějších zločinů. **Kriminalita se přesunula do ekonomické oblasti**, a to především do státního rozpočtu a veřejných peněz. Na výdajové stránce to jsou veřejné zakázky, dotace a nakládání s majetkem státu. Na příjmech jde především o daňovou kriminalitu. Na tomto poli působí organizované zločinecké skupiny, které se snaží z toho získat podíl. ... Tyto skupiny ustupují od násilné trestné činnosti, ačkoliv nám z radaru úplně nemizí. Stále některé formy násilného vydírání zůstávají. Ale snižuje se jejich počet.

Věnují se stále více praní špinavých peněz a další ekonomické trestné činnosti“.⁴⁸ Rozhovor provedl redaktor serveru lidovky.cz, přičemž s předmětným faktem, vysloveným ředitelem NCOZ v rámci rozhovoru, se ztotožňují.

Taktéž zmíním nárůst počtu právnických osob v České republice. V roce 2014 jich bylo registrováno 695.513 a v roce 2021 jich bylo 854.255. Z hlediska právní formy se nejčastěji vyskytují **společnosti s ručením omezeným** (60% zastoupení), poté následují spolky (12%), společenství vlastníků jednotek (9%), zahraniční fyzická osoba (6%), akciová společnost (3%), pobočný spolek (3%), jiné (2,6 %), družstvo (1,5 %), příspěvková organizace (1,2%), odborová organizace (0,8%), obec nebo městská část hlavního města Praha (0,7%), veřejná obchodní společnost (0,6%), odštěpný závod zahraniční právnické osoby. Zastoupení podle odvětví je **jiné** (28%), činnosti v oblasti nemovitostí (18%), ostatní činnosti (11%), velkoobchod a maloobchod, opravy a údržba (8%), zprostředkování velkoobchodu a velkoobchod (5%), stavebnictví (5%), kulturní, zábavní a rekreační činnost (4%), profesní, vědecké a technické činnosti (4%), ostatní profesní, vědecké a technické činnosti (3%), zpracovatelský průmysl (3%), ubytování, stravování a pohostinství (3%), zemědělství, lesnictví, rybářství (2%), veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení (1,7 %), činnosti v oblasti informačních technologií (1,6%).⁴⁹

Nejhojněji jsou v České republice zastoupeny společnosti s ručením omezeným, kterých každoročně přibude přibližně deset tisíc.⁵⁰ Každým rokem tedy dochází k **navýšení počtu právnických osob**, čímž se přímou úměrou rozšiřuje podhoubí pro možnou trestnou činnost. Nejčteněji je zastoupeno odvětví **jiné**, o kterém již víme, že jeho prostředí poskytuje velmi dobré podmínky pro protiprávní jednání.

⁴⁸ Šéf NCOZ: Bylo období, kdy jste v části Brno-střed nezískal zakázku bez úplatku. Kvůli koronaviru jsme omezili výsledky. Online. *lidovky.cz*. 26.3.2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/sef-ncoz-existovalo-obdobi-kdy-jste-v-casti-brno-stred-neziskal-zakazku-bezuplatku.A200325_150656_In_domov_shal. [cit. 2024-01-12].

⁴⁹ Počet společností a organizací v České republice, jejich vývoj a rozdělení podle odvětví, CZ-NACE a právní formy. Online. *finstat.cz*. 15.9.2022. Dostupné z: <https://www.finstat.cz/analyzy/pocet-spolecnosti-a-organizaci-v-ceske-republice-jejich-vyvoj-a-rozdeleni-podle-odvetvi-cz-nace-a-pravni-formy>. [cit. 2023-11-20].

⁵⁰ V Česku vzniká méně firem než v uplynulých letech. Důvodem jsou zvýšená podnikatelská rizika. Online. *businessinfo.cz*. 11.10.2022. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/v-cesku-vznika-mene-firem-nez-v-uplynulych-letech-duvodem-jsou-zvysena-podnikatelska-rizika/>. [cit. 2023-11-20].

Stejně je na tom prostředí obchodních společností, kam spadají společnosti s ručením omezeným.

Nejčastěji páchaná trestná činnost v celém sledovaném období spočívá v drtivé většině v podvodném a současně **úmyslném jednání**. To znamená, že právnické osoby chtěly páchat trestnou činnost nebo přinejmenším věděly, že se dopouští trestné činnosti v podobě zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 TZ, neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 TZ a podvodu dle § 209 TZ. Pokud nedojde k výrazné změně souvisejících zákonů nebo jiným významným preventivním či represivním opatřením ze strany státu, je velmi pravděpodobné, že torzo nejčastěji odsouzených subjektů zůstane stejné.

Teoreticky může sehrát určitou roli i policejní orgán, kterému se více daří odhalovat skrytou hospodářskou kriminalitu a aplikační praxe TOPOZ ze strany OČTŘ každoročně dosahuje vyššího potenciálu. Výroční zpráva NSZ z roku 2022 uvádí, že TOPOZ již získal své pevné místo v právním řádu. *„Zejména v oblasti postihu hospodářské, majetkové a finanční kriminality a korupce je význam této úpravy naprosto nezastupitelný.“*⁵¹

Z těchto zjištění plyne, a jsem toho názoru, že z důvodu kumulace zmíněných faktorů, čísla u odsouzených právnických osob v čase mírně rostly a nadále v horizontu příštích několika let zůstanou na obdobné úrovni nebo nadále každoročně porostou. Rovněž si myslím, že se kriminalita právnických osob nebude snižovat.

5.1 Typické trestné činy páchané právnickými osobami

Pro podporu své predikce budoucího vývoje kriminality právnických osob navíc přiblížím své domněnky ve vztahu k nejčteněji páchaným trestným činům.

U trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 TZ zakládá trestní odpovědnost jednání toho, *kdo ve větším rozsahu zkrátí daň, clo,*

⁵¹ Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2022. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. s. 11. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-2022-_textov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st.pdf. [cit. 2024-01-11].

pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, pojistné na úrazové pojištění, pojistné na zdravotní pojištění, poplatek nebo jinou podobnou povinnou platbu anebo vyláká výhodu na některé z těchto povinných plateb. Ke krácení daní mnohdy dochází za využití účelově vytvořených řetězců firem, které mezi sebou fiktivně obchodují a ve výsledku stát obírají o daň z přidané hodnoty. Je velmi komplikované tuto trestnou činnost odhalit, avšak pokud se to podaří, tak může dojít k odsouzení více právnických osob současně. Obecně lze usoudit, že motivací pro spáchání trestného činu zkrácení daně může být jednak snaha přežít společnosti, ale také dosažení zisku, k čemuž se přikláním více.

Ke spáchání trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 TZ dochází ve chvíli, kdy *ve větším rozsahu nesplní jako zaměstnavatel nebo plátce svoji zákonnou povinnost odvést za zaměstnance nebo jinou osobu daň, pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti nebo pojistné na zdravotní pojištění.* Tento trestný čin bývá typicky spojován se společnostmi končícími v likvidaci. Inkriminované období, kdy právnické osoby státu neplatí povinné odvody za své zaměstnance zpravidla nastává nedlouho před faktickým ukončením jejich činnosti. Zpočátku mohou společnosti uskutečňovat restriktivní opatření, aby co nejdéle udržely svůj ekonomický chod, posléze se snaží alespoň částečně vyplácet mzdu svým zaměstnancům, avšak převážně na úkor povinných odvodů do státní pokladny. V České republice ročně zanikne několik tisíc společností, např. v roce 2022 jich bylo 19.764.⁵² Proto je vysoká pravděpodobnost, že se v takovém množství subjektů najdou právě ty, kterým je předmětné protiprávní jednání často kladeno za vinu. U tohoto trestného činu může pachatel své protiprávní jednání zpětně napravit za pomoci účinné lítosti uvedené v § 242 TZ. Je možné, aby trestní odpovědnost zanikla, avšak je zapotřebí, aby stíhaný subjekt svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně vyhlásí rozsudek. Lze se tak domnívat, že právnické osoby, které stanuly před soudem,

⁵² Vznik a zánik ekonomických subjektů. Online. Český statistický úřad. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ORG09&z=T&f=TABULKA&skupId=3549&katalog=33695&pvo=ORG09&str=v719>. [cit. 2024-01-27].

opravdu neměly finanční prostředky na svůj provoz, natož na dodatečné platby. Je tedy velmi pravděpodobné, že motivací obchodních společností pro spáchání tohoto trestného činu byla snaha přežít za cenu porušení trestních předpisů.

Trestného činu podvodu dle § 209 TZ se dopustí ten, *kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu*. Různorodost jednání, která mohou naplnit skutkovou podstatu podvodu může být celá řada, jejich společným prvkem však zůstává úmyslné zavinění směřující k obohacení pachatele na úkor poškozeného a jako motivace pachatele je zajisté zisk společnosti.

V těchto případech mimochodem také budeme pochybovat o tom, zda mohou právnické osoby usilovat o vyvinění podle § 8 odst. 5 TOPOZ, jelikož popsané protiprávní jednání je pácháno fyzickými osobami, které mají v právnických osobách rozhodující vliv. Současně tyto právnické osoby pravděpodobně nebudou do své firemní kultury zanášet opatření k zamezení spáchání trestné činnosti a pokud ano, tak je z logiky věci nedodrží nebo je využijí pouze pro pozdější podporu své obhajoby. Proto si myslím, že se i nadále bude jednat o nejčtetnější trestnou činnost, k níž se budou nabalovat další SPTČ.

6. PRÁVNICKÁ OSOBA JAKO PACHATEL HOSPODÁŘSKÉ TRESTNÉ ČINNOSTI

Z provedené analýzy dat o odsouzených právnických osobách vyplývá, že právnické osoby nejčastěji páchají hospodářskou trestnou činností. Ačkoliv se hospodářská kriminalita od korporátní kriminality liší a jedná se o dva různé pojmy, tak je patrné, že se v praxi hospodářská kriminalita překrývá nebo v určitých bodech protíná s kriminalitou korporátní. Širším pohledem na analýzu je jasně vidět, že právnické osoby v drtivé většině páchaly trestné činy, které je možné zařadit do oblasti hospodářské kriminality. Tím pádem rozdíl mezi objasňováním korporátní kriminality a hospodářské kriminality bude, až na několik výjimek, velmi malý. Odlišnosti lze spatřovat v postupu při objasňování tzv. obecné kriminality, která může být právnickým osobám také připisována, avšak doposud se jednalo pouze o nepatrný zlomek trestné činnosti, za niž byly společnosti odsouzeny. I když se hovoří o kriminalitě právnických osob, tak je vždy páchána prostřednictvím osob fyzických, proti kterým také směřují úkony trestního řízení a až následně se trestní jednání přičítá osobám právnickým. Proto si na tomto místě dovoluji alespoň okrajově problematiku hospodářské trestné činnosti specifikovat a obecně nastínit, jak postupovat při jejím šetření, prověřování a vyšetřování.

Hospodářská kriminalita je vnímána jako protipól kriminality obecné. Důležité je, že může být páchána při podnikání ekonomických subjektů, zejména osobami, které působí uvnitř těchto subjektů.⁵³ Jak jsem nastínil výše, tak v užším slova smyslu se bude jednat o hospodářské trestné činy zařazené do hlavy VI zvláštní části TZ. V širším pojetí hospodářský řád mohou narušovat i další trestné činy zařazené i v jiných částech TZ: proti majetku (hlava V), obecně nebezpečné (hlava VII), proti životnímu prostředí (hlava VIII), proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci (hlava IX), proti pořádku ve věcech veřejných (hlava X).⁵⁴

⁵³ FRYŠTÁK, Marek., BRUCKNEROVÁ, Eva. (eds.). *Nové jevy v ekonomické kriminalitě*. Sborník. Brno: MaU, 2020. s. 10-11.

⁵⁴ GRIVNA, SCHEINOST, ZOUBKOVÁ, 2019, op. cit. s. 332-333.

Hospodářská kriminalita má přesah do sociálního a ekonomického prostředí s dopadem na vnitřní stabilitu státu a jsou pro ni „*typické trestné činy z oblasti daní a poplatků, účetnictví, padělání peněz, směnek, šeků a platebních karet, korupce, legalizace výnosů z trestné činnosti neboli tzv. praní špinavých peněz, úpadkové delikty, trestné činy související s veřejnými soutěžemi a dražbami, ale také protiprávní jednání v oblasti životního prostředí a ochrany autorských a průmyslových práv. Z majetkových deliktů jsou především známy případy tak zvaného tunelování bank a kampeliček, různé formy zpronevěr (defraudací) a podvodů. V souvislosti s rozvojem vědy a techniky nabývá v poslední době na významu i boj proti počítačové kriminalitě. Rozsah této trestné činnosti neustále roste, má charakter organizovaného zločinu s mezinárodním prvkem; charakteristickým rysem je vysoká latence*“.⁵⁵

Zejména nadhodnocené veřejné zakázky a zkrácené daně slouží k neoprávněnému obohacení na úkor veřejného rozpočtu. Odhady uvádí, že v Evropské unii prostřednictvím daňových úniků a vyhýbání se daňové povinnosti zmizí 1000 miliard eur ročně.⁵⁶ Sami si můžeme představit, jak jinak by nelegálně odčerpané finanční prostředky, se kterými by za normálních okolností státy hospodařily a měly možnost je přerozdělit, mohly být využity pro zvýšení životní úrovně obyvatelstva v podobě investic do vzdělání, zdravotnictví, infrastruktury či veřejných služeb.

V posledních letech kriminologové pojem hospodářská kriminalita vykládají obdobně jako Rada Evropy a jmenují typické znaky pro hospodářskou kriminalitu a její pachatele:

„pachatelem hospodářské kriminality nemůže být kdokoliv, ale jen osoba zařazená v určitém společenském anebo ekonomickém postavení, jednání pachatele není možné kvalifikovat jako běžnou trestnou činnost, pachatel se vyznačuje vyšším stupněm inteligence a vědomostí než pachatelé jiné trestné činnosti,

⁵⁵ Odbor hospodářské kriminality. Online. *Policie České republiky*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/uskp-ohk-odbor-hospodarske-kriminality.aspx>. [cit. 2023-10-10].

⁵⁶ Daňové úniky: podle poslanců podřívají členské státy důvěryhodnost EU. Online. *Zpravodajství Evropský parlament*. 2.2.2018. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/economy/20180126STO94140/danove-uniky-podle-poslancu-podryvaji-clenske-staty-duveryhodnost-eu>. [cit. 2024-01-10].

páchání takových trestných činů se vyznačuje vyšším stupněm latentnosti, v důsledku čeho se stěžuje jejich odhalování a objasňování, jsou jí páchané větší škody (v peněžitém vyjádření) než ostatními druhy trestné činnosti, tyto trestné činy ohrožují anebo porušují zájmy v oblasti ekonomiky, které mají jiný než individuální charakter“⁵⁷ (přeloženo autorem ze slovenštiny).

6.1 Šetření, prověřování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti

Šetřením a prověřováním trestné činnosti je pověřen policejní orgán, který je vymezen v § 12 odst. 1 TŘ. Kromě útvarů PČR je v postavení policejního orgánu Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vězeňské služby České republiky, pověřené celní orgány, pověřené orgány Vojenské policie, pověřené orgány Bezpečnostní informační služby, pověřené orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace a pověřené orgány Vojenského zpravodajství. Současně nutno dodat, že ne všechny policejní orgány mohou vést vyšetřování, blíže viz. § 161 TŘ. Ve státní správě však neexistuje žádný přesný návod, který by vždy určoval konkrétní složky, jež mají za úkol se ekonomickou kriminalitou zabývat. Z pohledu policejního orgánu se jedná o nevyhraněné množství nejrůznějších podezření, které často spojuje jen to, že se týká právnické osoby v jakémkoliv procesním postavení. Je to dáno tím, že *„určit rozsah toho, co nazýváme ekonomickou kriminalitou, je zdánlivě otázkou teoretickou, která nemá na činnost policejního orgánu vliv. ... V praxi, což se odráží i v policejním statistickém vykazování, je obsah tohoto pojmu chápán nepřehledně, bez jasných argumentů a vymezení.“*⁵⁸ Avšak i přes popsané nejasnosti se nejčastěji šetření, prověřování a vyšetřování tohoto druhu trestné činnosti budou věnovat na úrovni města a kraje oddělení hospodářské kriminality Služby kriminální policie a vyšetřování PČR a jako celorepublikový policejní útvar NCOZ.⁵⁹ Prověřování

⁵⁷ FRYŠTÁK, BRUCKNEROVÁ, op. cit. s. 11-12.

⁵⁸ KOTLÁN, Pavel. *Ekonomická kriminalita očima policejního orgánu*. Praha: Leges, 2021. s. 9-11.

⁵⁹ Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení, ve znění pozdějších změn. Online. *Policie České republiky*. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/pokyn-policejniho-prezidenta/>. [cit. 2023-10-15].

jako ohraničený úsek trestního řízení povedou celní orgány, jmenovitě oddělení celních a daňových podvodů v sekci Pátrání Generálního ředitelství cel.⁶⁰

K úspěšnému dokazování závažné hospodářské trestné činnosti je zapotřebí zákonným způsobem obstarat kvalitní důkazní materiál ve smyslu ustanovení § 89 TŘ tak, aby (zjednodušeně řečeno) posloužil státnímu zástupci jako podklad pro podání obžaloby a soudu pro rozhodnutí o vině a trestu obžalovaného. Dokazování může být problematické zejména u trestných činů protnutých korupčním jednáním, které bývá průvodním jevem v tomto odvětví. Zde je velmi složité prokázat jednání za hranou trestního zákoníku. Pachatelé, kteří přijmou úplatek, svoji vinu bez dalších důkazů nechtějí přiznat a osoby, které jim úplatek poskytnou, také nemají potřebu pravdivě svědčit, jelikož by tím riskovaly i svoji trestní odpovědnost. Proto jsou bezpečnostní složky postaveny před nelehký úkol, kterým je vyhledání latentní trestné činnosti, kde nelze očekávat trestní oznámení. Často je třeba využít všechny dostupné metody a formy policejní činnosti z odvětví kriminalistiky a zákonné prostředky procesního práva, které má policejní orgán k dispozici. Příléhavě se přednostně nabízí zejména nástroje TŘ, a to operativně pátrací prostředky (§ 158b TŘ),⁶¹ odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§ 88 TŘ), zadržení (§ 76 TŘ), vazba (§ 67 TŘ), domovní prohlídky a osobní prohlídky a prohlídky jiných prostor a pozemků (§ 82 TŘ) a zajištění věcí pro důkazní účely (§ 77b TŘ). Poté lze postupovat např. za pomoci analýzy zajištěných dat a věcí, vyžádání listin, odborných vyjádření, znaleckých posudků a výslechů osob apod. V prověřování se nelze spokojit s pouhým shromážděním listinných důkazů, jelikož podklady např. z ovlivněného zadávacího řízení u veřejné zakázky jsou na první pohled formálně správně.⁶² Nejzávažnější kauzy v České republice na poli závažné hospodářské trestné činnosti a korupce v posledních letech spadají do oblasti veřejných zakázek, přerozdělování finančních prostředků v souvislosti s dotačními tituly na národní i unijní úrovni,

⁶⁰ Generální ředitelství cel. Schéma organizačního uspořádání k 1. 1. 2023. Online. *Generální ředitelství cel*. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/organizacni-struktura/Documents/grc.pdf>. [cit. 2023-10-15].

⁶¹ Operativně pátrací prostředky a podmínky jejich použití vymezuje § 158b TŘ, jedná se o předstíraný převod, sledování osob a věcí, použití agenta.

⁶² Výroční zpráva NCOZ 2020. Online. *Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV*. s. 26. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zprava-ncoz-2020.aspx>. [cit. 2023-10-10].

úvěrových podvodů, zneužití pravomoci úředních osob, oblasti korupčního jednání a finančního sektoru, a to s celorepublikovým rozsahem nebo i mezinárodním prvkem (např. zahraniční společnosti, zahraniční bankovní účty). Pachatelé, mnohdy organizovaných zločineckých skupin, se orientují v legislativním prostředí, využívají znalosti fungování systému státní správy, samosprávy i osobní znalosti jejich představitelů. Rovněž jednají sofistikovaně prostřednictvím nejmodernějších technologií (např. používají šifrované telefony, magnetické tabulky, bezpečnostní prohlídky apod.).⁶³

U skutkově jednodušší trestné činnosti je třeba myslet na efektivitu a rychlost řízení. Užití operativně pátracích prostředků a odposlechu se mívá účinkem v případech, kde to často nedovoluje jejich charakter. Bude se jednat zejména o jednorázově spáchané trestné činy nebo ty, jejichž spáchání vyšlo najevo s časovou prodlevou a policejní orgán přichází ex post. Jejich použití často nedovoluje ani druh trestné činnosti, pokud se nejedná o zločin, na který zákon stanoví potřebnou horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody nebo se nejedná o vyjmenovaný trestný čin nebo k jeho stíhání nezavazuje vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou se Česká republika řídí.⁶⁴ Často lze důkazní prostředky obstarat jiným způsobem za využití ostatních nástrojů uvedených v předchozím odstavci. Každý případ je však odlišný a je třeba individuálně plánovat, jak při objasňování protiprávního jednání postupovat. Mnohdy objasnění hospodářské trestné činnosti, byť méně závažné, může být složitější a zdouhavější nežli objasnění skutku z oblasti násilných projevů, jejichž pachatelům může hrozit i vyšší trestní sazba. Do této kategorie bych v souvislosti s analýzou dat o odsouzených právnických osobách zařadil trestné činy podvod (§ 209 TZ) a neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241 TZ).

⁶³ Výroční zpráva NCOZ 2022. Online. *Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV*. s. 34. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocní-zpráva-ncoz-2022.aspx>. [cit. 2023-10-10].

⁶⁴ viz. § 88 odst. 1 TŘ, § 88a odst. 1 TŘ, § 158e odst. TŘ

7. DOPORUČENÍ DE LEGE FERENDA K TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSOB

Osobně jsem zastáncem toho, aby se trestní řízení zjednodušovalo, aby nebyla administrativa, která odvádí pozornost od jádra trestního procesu. Pokud bude trestní řízení jednodušší, bude i rychlejší. Rychlejší trestní řízení je výhodnější z několika věcných důvodů. Trest uložený ihned po spáchání deliktů má nejvyšší odstrašující a preventivní účinek. Veřejnost takový postup vnímá kladně a přesvědčuje se, že policejní a justiční systém funguje. Naopak pro pachatele je účinek nepopíratelně brzdicí. Pro oběť trestného činu rychlost postihu pomáhá v rehabilitaci po psychické a materiální stránce (odškodnění). Průběh dlouhého trestního řízení oběť roztrpčuje, vyvolává pocit nespravedlnosti a křivdy, může ji traumatizovat nebo způsobit druhotnou viktimizaci (opakované výslechy, rekognice apod.). Zdlouhavé trestní řízení negativně ovlivňuje množství a kvalitu důkazů, jelikož svědci mohou zapomínat nebo umírat, důkazy se nenávratně poškozovat, a tak se s přibývajícím časem pravděpodobnost objasnění trestného činu snižuje. Stejně tak přichází v potaz negativní dopad na obviněného, který je vystaven silnému sociálnímu a psychickému tlaku, prohlubuje se jeho strach z nejistého výsledku a hrozícího trestu, zvyšuje jeho náklady za výkon vazby, znemožňuje mu pracovat. Taktéž je takové trestní řízení neekonomické, nadměrně zatěžuje justiční systém, odčerpává pracovní kapacity a zvyšuje jeho nákladnost.⁶⁵

Dalo by se polemizovat nad tím, zda by trestní řízení nebylo jednodušší a rychlejší, kdyby trestní odpovědnost právnických osob neexistovala. Odpověď zní samozřejmě ano. Toto tvrzení však není relevantní a nelze stroze argumentovat, že trestní odpovědnost právnických osob není třeba. V okamžiku, kdy Česká republika dostala svého závazku a potřebnou právní úpravu přijala, je důležité v tomto složitém odvětví nastavit jasné právní normy, kterými se mohou jak soukromé osoby, tak veřejná správa řídit. Rovněž můžeme váhat, zda je účelné trestat právnické osoby, které figurují jako prázdné skořápky často pouze určeny k páchání trestné činnosti bez jakéhokoliv podnikatelského záměru

⁶⁵ MUSIL, Jan. Rychlost trestního řízení. Online. *Ústavní soud České republiky*. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/rychlost-trestniho-rizeni.aspx>. [cit. 2023-12-20].

a přínosu (v těchto případech je třeba k trestnímu stíhání přistupovat obezřetně). Oproti společnostem, jež poskytují lidem práci, vyvíjí ziskovou činnost, odvádí daně, a dokonce se snaží trestné činnosti předcházet. Na prázdnou skořápku nemá trest vliv, naopak na poctivou společnost jednorázově jednající za hranou trestního zákoníku může být dopad velký. Nicméně pokud chceme všem měřit stejným metrem, tak budeme složitě hledat řešení, případně agendu trestního soudu delegovat na soud civilní.

Trestní odpovědnost právnických osob určitě smysl má a je dobře, že našla zákonnou podobu v právních předpisech České republiky. Lze očekávat, že právnické osoby, které mají od počátku snahu páchat trestnou činnost, ji budou páchat i nadále. Nicméně analýzou údajů bylo mimo jiné zjištěno, že roste počet odsouzených právnických osob za nově přidané trestné činy. V tomto ohledu si dovoluji tvrdit, že ve všech případech se nemůže jednat pouze o nefunkční skořápky. Bude zde i velký podíl funkčních společností, které po svém odsouzení mohou dále vykonávat svou činnost, avšak již s požadovanou důsledností. Vezmeme-li v potaz kolik finančních prostředků zmizí z veřejných rozpočtů u neodhalené hospodářské kriminality, považuji TOPOZ a jeho rozšíření výčtů trestných činů za krok správným směrem s potenciálem tyto prostředky alespoň z části uchránit před pachateli trestné činnosti. Primárně zde tak dochází k preventivnímu působení, kdy chování fyzických osob je ovlivněno jak existencí trestního zákoníku, tak prostřednictvím společností existencí TOPOZ. Případně sekundárně přichází na řadu trest, jehož smyslem je mimo jiné působit výchovně.

7.1 Doporučení de lege ferenda k exkulpačnímu ustanovení

Jsem si vědom, že trestnou činnost fakticky páchají fyzické osoby a právnická osoba je součástí trestního řízení na základě zákonné konstrukce. Také jsem si vědom toho, že případným odsouzením právnická osoba může ztrácet kredit na svém poli působnosti a může tak být její činnost do budoucna omezena. Na druhou stranu je pro společnosti výhodné, aby o svých budoucích, zejména obchodních partnerech, měly potřebné informace a mohly se rozhodnout, zda naváží s těmito subjekty spolupráci. Ale i přesto s ohledem na zjištěné skutečnosti

uvedené v závěru kapitoly č. 4, bych pro případné zjednodušení právního řádu zvážil přepracování nebo dokonce vypuštění ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ.

S odstupem času lze vyzorovat, že zákonodárce přijal právní úpravu, která na jednu stranu říká: Trestejme právnické osoby, ale dejme jim také možnost zbavit se trestní odpovědnosti, avšak pokud vynaloží veškeré úsilí, které je po nich možno spravedlivě požadovat. Na druhou stranu z právní úpravy vyplývá, že díky abstrakci ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ zákonodárce orgánům činným v trestním řízení administrativně přitížil. Ponechal na jejich subjektivních zjištěních, aby v intencích tohoto ustanovení stav právnických osob zkoumaly a rozhodly o jejich osudu. OČTŘ mají povinnost postupovat tak, *aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.*⁶⁶ Vezmeme-li v úvahu, že „*při hodnocení přijatých a konkrétně učiněných opatření z hlediska uvedeného v ustanovení § 8 odst. 5 TOPO musí proto orgány činné v trestním řízení zvažovat nejen přijatá preventivní, vyhledávací a reaktivní opatření, a to včetně zabezpečení dokumentace v rámci vnitřního systému uchování informací, a stanovení kontrolních organizačních složek a konkrétních vedoucích pracovníků a dalších osob odpovědných za jejich kontrolu, ale zejména jejich dodržování a vynucování jejich plnění, stejně tak jako i jejich účinnost a faktické naplňování, včetně zjišťování a odstraňování případných nedostatků, jakož i vyvozování odpovědnosti za ně, včetně osobní odpovědnosti konkrétních osob.*“⁶⁷ Taktéž bude třeba hodnotit *účinnost a adekvátnost kontrolních a nápravných postupů* statutárních, kontrolních a dalších řídicích orgánů a osob ve vedoucím postavení.⁶⁸ Aby OČTŘ dodržely své zákonné povinnosti a poctivě dospěly k odůvodněnému závěru o tom, zda jsou nebo nejsou splněny exkulpační podmínky, musí provádět úkony, které jsou dle mého názoru mimo rámec trestního řízení. Nepochybuji o tom, že by OČTŘ nedokázaly možnost vyvinění posoudit, pouze jsem na vážkách, zda se jedná o agendu, která by jim měla příslušet.

⁶⁶ § 2 odst. 5 TŘ

⁶⁷ ŠÁMAL, DĚDIČ, GRIVNA, PÚRY, ŘÍHA, 2018, op. cit. s. 158-252.

⁶⁸ Tamtéž, s. 158-252.

Proto je na zvážení, zda by nebylo vhodné vrátit se k původní úpravě TOPOZ a dát možnost se právnické osobě vyvinut pouze v případě, kdy se trestního jednání dopouští zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení, která protiprávní čin spáchá i přes to, že nad jeho činností právnická osoba prováděla potřebnou kontrolu, resp. došlo k excesu ze strany zaměstnance a nebylo v silách právnické osoby jeho jednání zamezit. Takových případů bude méně a současně bude snazší posoudit, zda je exkulpace na místě. V ostatních kauzách, viděno optikou současného znění zákona, kde se trestné činnosti *v zájmu nebo v rámci činnosti* právnické osoby dopouští

- *statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,*
- *osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),*
- *ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby,⁶⁹*

by OČTŘ automaticky mohly trestně stíhat právnickou osobu a nemusely by obligatorně posuzovat, zda má právnická osoba zavedený funkční a přiléhavý compliance program, kterým se také řídí a je na ekonomické poměry právnické osoby dostačující.

U případného odsouzení *„Při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud k povaze a závažnosti trestného činu, k poměrům právnické osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů; přitom přihlédne též k tomu, zda právnická osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Dále soud přihlédne k působení právnické osoby po činu, zejména k její případné účinné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost*

⁶⁹ viz. § 8 odst. 1 TOPOZ

*právnícké osoby.*⁷⁰ Proto je i nadále v zájmu společností si nastavit svůj compliance program, k čemuž může soud fakultativně přihlídnout při ukládání trestu. Důležité je, že se nejedná o stav, který by se musel povinně a zdlouhavě zkoumat v žádné fázi trestního řízení, ale šlo by pouze o zjištění, jež vyplynou najevo např. při provádění důkazů ve společném hlavním líčení.

Jednalo by se o konstrukci, kde se předpokládá, že ve chvíli, kdy dojde ke spáchání trestného činu, který je přičten i právnícké osobě a případem se začnou zabývat OČTŘ, tak právnícká osoba nemá nastaveny správně své kontrolní mechanismy a policejnímu orgánu, dozorujícímu státnímu zástupci anebo v poslední fázi soudci, nepřísluší tyto mechanismy ověřovat, studovat a hodnotit, je to čistě záležitost právnícké osoby, která nese odpovědnost za volbu svého vyššího a nejvyššího managementu. Současně by však zůstala ponechána možnost vyvinění v případech, kdy neřízeně a nekontrolovatelně trestně jedná zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení právnícké osoby, o čemž by mohl rozhodnout již v přípravném řízení policejní orgán nebo státní zástupce a až v pochybnostech by rozhodl soud v hlavním líčení.

Současně jsem, na základě studia materiálů souvisejících s danou problematikou, toho názoru, že většinový podíl pachatelů mezi fyzickými osobami tvoří převážně statutární orgány či osoby v řídicích funkcích, příp. s majetkovým podílem ve společnosti. V těchto případech by i tak vyvinění dle § 8 odst. 5 TOPOZ nebylo na místě, jelikož právě tyto osoby zhmotňují právnícké osoby.⁷¹ Domnívám se tedy, že odstraněním exkulpačního ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ by počty odsouzených právníckých osob zůstaly nezměněny, pouze by došlo k zjednodušení trestního procesu. Jinými slovy řečeno právnícké osoby, resp. minimálně ty, které jsou k páchaní trestného činu předurčeny budou trestnou činností páchat nadále bez ohledu na současnou právní úpravu, jelikož jsou většinou nedílnou součástí trestné činnosti.

⁷⁰ § 14 odst. 1 TOPOZ

⁷¹ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Třetí přepracované vydání. 1SL 113/2020. *Nejvyšší státní zastupitelství*. op. cit. s. 17.

Ze stejného důvodu bych si také eventuálně dovedl představit odlišné řešení, kde by nemohlo být ustanovení § 8 odst. 5 TOPOZ uplatněno alespoň na první skupinu protiprávně konajících představitelů právnické osoby v podobě *statutárního orgánu nebo člena statutárního orgánu, anebo jiné osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat*.⁷²

7.2 Doporučení de lege ferenda k rozšíření výčtu trestných činů

Pro nastolení spravedlivého prostředí, popřípadě pro další zjednodušení trestního řízení bych zvážil, zda ustanovení § 7 TOPOZ, kde lze zjistit jaké konkrétní trestné činy lze podezřelé právnické osobě přičíst, také neupravit. Při zavádění zákona o trestní odpovědnosti zákonodárce zvolil opatrnější přístup a vydal se cestou taxativního výčtu trestných činů, jenž byl postupně doplněn, oproti obecné úpravě (neboli obecné odpovědnosti), u které by se rozsah trestní odpovědnosti vztahoval na všechny trestné činy. Tímto krokem se zákonodárce chtěl vyhnout zahlcení justice agendou, která neměla v české právním řádu tradici a „výběr trestných činů měl být omezen jen na trestné činy, o nichž hovoří mezinárodní dokumenty a doporučení“.⁷³

Mnou navrhovaná úprava by spočívala v nastavení obecné odpovědnosti. Okruh trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit by plně kopíroval zvláštní část trestního zákoníku a právnická osoba by se tak mohla dopustit všech trestných činů jako osoba fyzická. Myslím si, že do dnešní doby OČTŘ získaly dostatek zkušeností, aby přechod na plně obecnou odpovědnost mohl být dokonán.

Z provedené analýzy dat je patrné, že právnické osoby byly po novelizaci TOPOZ odsouzeny za nově přidané trestné činy. Je jasné, že právnické osobě těžko půjde přičíst jednání za některé trestné činy se speciálním či konkrétním subjektem. Nicméně v těchto souvislostech je také třeba pamatovat na účastenství

⁷² Zvláštní zpráva o poznátcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění zákona č. 183/2016 Sb. 4 NZN 604/2018. *Nejvyšší státní zastupitelství*. op. cit. s. 12.

⁷³ ŠÁMAL, DĚDIČ, GRIVNA, PÚRY, ŘÍHA, 2018, op. cit. s. 135-158.

dle § 24 TZ. V názvu § 9 TOPOZ je účastenství⁷⁴ zmíněno, avšak není zde upraveno, proto se použije obecná úprava trestního zákoníku. Je tedy možné, aby se právnická osoba dopustila trestného činu jako organizátor, návodce nebo pomocník. Ve smyslu § 114 TZ je přípustné, aby se právnická osoba formou účastenství dopustila protiprávního jednání i u takových trestných činů, kde je zapotřebí právě konkrétního nebo speciálního subjektu.

Navíc za současného stavu mechanismu přičitatelnosti jsou dány podmínky, jakým způsobem, a prostřednictvím jakých osob se může právnická osoba dopustit trestné činnosti. Není potřeba, aby TOPOZ obsahoval výčet trestných činů, které může nebo nemůže právnická osoba spáchat. Tímto krokem by trestní zákony dopadaly na všechna odvětví, ve kterých mohou právnické osoby působit a dopouštět se zde jednání neslučujících se s ustanoveními trestního zákoníku, a to i s přispěním možného účastenství.

V tomto případě, oproti zrušení či úpravě exkulpačního ustanovení, za cenu rovných podmínek, by se mohla zpočátku mírně zvýšit četnost trestních řízení a odsuzujících rozsudků, v nichž budou figurovat právnické osoby. U vidiny jednoduššího a rychlejšího trestního řízení opravdu není smyslem zvýšit četnost trestních procesů a společných řízení a zatížit ještě více soustavu OČTŘ. Avšak po jisté době, jak jsem zmínil v předchozí kapitole, bych očekával ustálení počtů odsouzených právnických osob. Současně by bylo vytvořeno prostředí, kde samotné povědomí o tom, že existuje možnost postihu za určité jednání, působí přinejmenším preventivně a může být impulsem k zavedení compliance programu i pro ostatní právnické osoby, které nemají zájem nebo nepotřebují páchat trestnou činnost v doposud nepostihnutelném odvětví.

Nová úprava § 7 by tedy mohla znít: *Trestnými činy se pro účely tohoto zákona rozumí zločiny nebo přečiny uvedené v trestním zákoníku.* Hlavní účel této úpravy bych vnímal zejména jako přirozenou evoluci trestních zákonů s posláním nejširšího preventivního působení⁷⁵ se současným nastolením spravedlivého

⁷⁴ GRÍVNA, Tomáš., ŠIMÁNOVÁ, Hana. (eds.). *Deset let trestní odpovědnosti právnických osob v ČR. Pohledy zpět i vpřed.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. s. 123.

⁷⁵ SOCHA, Tomáš. *Trestní odpovědnost právnických osob po novele zák. č. 183/2016 Sb.* Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018. s. 23.

prostředí, které v budoucnu odstraší pachatele v podobě fyzické či právnické osoby působící v jakémkoliv odvětví.

7.3 Doporučení de lege ferenda k prevenci kriminality právnických osob

Trestní řízení se zrychlí i v případě, kdy se sníží nápad trestné činnosti. Pokud soustava OČTŘ bude řešit méně kauz, tak získá více prostoru pro jednotlivé případy, u kterých může následně ve stejném časovém rozmezí provést více úkonů a rychleji ve věci rozhodnout.

V úvodu této práce jsem zmínil, že přehled o kriminalitě může posloužit jako podklad či podnět pro vytvoření a zavedení preventivních opatření za účelem omezení kriminality. Také jsem v rámci své predikce k budoucímu vývoji kriminality právnických osob nastínil myšlenku, že pokud stát nezavede preventivní opatření, tak je velmi pravděpodobné, že torzo nejčastěji odsouzených subjektů zůstane stejné. Na základě výsledků analýzy dat o odsouzených právnických osobách bych si dovilil navrhnout preventivní opatření, které by dle mého názoru mohlo být způsobilé k omezení kriminality právnických osob zejména ve vztahu k daňové trestné činnosti, a to primárně trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 TZ. Nejsem si totiž zcela jistý, zda fyzické osoby, které odpovídají za odvádění těchto povinných plateb, znají hranice mezi tímto trestným činem a např. provozem společnosti ve špatné ekonomické situaci, kde se musí mnohdy zavádět restriktivní opatření a vzniká tak vhodné prostředí pro protiprávní jednání.

Preventivní opatření by spočívalo ve vytvoření a implementaci zákonného ustanovení do právního řádu České republiky, které by stanovilo povinnost statutárním orgánům nebo jiným vedoucím představitelům právnických osob nebo podle potřeby i širšímu okruhu osob zařazených ve struktuře právnických osob, účastnit se pravidelného školení (např. v ročním intervalu). Obsah školení by se v rámci možností zaměřil na prevenci nejčastěji páchané trestné činnosti. Nikoliv však takovou formou, aby byl poskytnut návod k protiprávnímu jednání, nebo jak se vyhnout trestnímu stíhání. Nejen u zmiňovaného trestného činu (§ 241 TZ) by mohlo být účastníkům školení objasněno, jaké jednání je za hranou trestních

zákonů a jak se chovat v určitých situacích, a to i ve vztahu k daňové povinnosti (např. při nepříznivých ekonomických podmínkách). Účastníkům školení by také byly připomenuty povinnosti, jejichž opomenutí (mnohdy záměrné) může naplňovat některé SPTČ, za které jsou trestně odpovědné nejen právnické osoby, ale i oni sami. Účastníci si uvědomí možné důsledky svého protiprávního jednání, jež jsou spojeny s trestním řízením v podobě nákladů na obhajobu, času stráveného při úkonech trestního řízení a konečně uloženého trestu.

Školení by zaštil stát, který by je za využití svých institucí také pořádal. Eventuálně by stát svou působnost přenesl na soukromé subjekty, kterým by svěřil pořádání školení a určil jim rámec probírané tematiky dle aktuálních potřeb. Samotné zákonné ustanovení by mohlo být implementováno do OZ nebo ZOK s vymezením odpovídající sankce pro právnické osoby (nebo i fyzické osoby) za nedodržení své zákonné povinnosti.

8. PŘÍPAD KRIMINALITY PRÁVNICKÝCH OSOB

V anonymizované podobě uvedu skutečný případ kriminality právnických osob, se kterým jsem se setkal v praxi. Tento případ jsem si vybral, protože obsahuje skutečnosti, o kterých pojednává tato diplomová práce. Názvy společností jsou smyšlené a některé postupy a informace z trestního řízení jsou záměrně uváděny pouze obecně.

Obchodní společnosti 1První s.r.o., 2Druhá s.r.o. a 3Třetí s.r.o. v jistém městě na území České republiky, na třech rozdílných a poměrně lukrativních adresách, nezávisle na sobě, provozovaly podnikatelskou činnost s **předmětem podnikání jiné** (z pohledu soudních statistik). Každá společnost měla na starost jednu provozovnu. Pro případ bylo stěžejní, že v těchto společnostech se v pozici statutárního orgánu (jednatele) nebo v pozici společníka vyskytovaly tři fyzické osoby, které obchodní společnosti svým postavením propojovaly. Pro potřebu zajištění své činnosti obchodní společnosti odebíraly elektrickou energii od společnosti Elergie a.s. (dále poškozená).

V průběhu smluvního vztahu poškozená při své kontrolní činnosti zjistila značný nesoulad mezi fakticky odebranou elektrickou energií a tou registrovanou procházející přes elektroměry umístěné v provozovnách, podle nichž docházelo k vyúčtování plateb pro společnosti 1První s.r.o., 2Druhá s.r.o. a 3Třetí s.r.o. Vzhledem k tomu, že se jednalo o tři provozovny s relativně vysokou spotřebou elektrické energie a poškozená pojala podezření, že v souvislosti s jejich činností dochází k neoprávněnému odběru elektrické energie, vyčíslila předběžnou možnou škodu a rozhodla se podat trestní oznámení. Posléze místně a věcně příslušné **oddělení hospodářské kriminality** PČR zahájilo úkony trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ s podezřením ze spáchání majetkového trestného činu podle páté hlavy zvláštní části TZ, konkrétně **podvodu podle § 209 TZ**, kterého se mohly dopustit obchodní společnosti 1První s.r.o., 2Druhá s.r.o. a 3Třetí s.r.o., ve spojitosti s vykazováním skutečně spotřebované elektrické energie.

Policejní orgán po provedení nezbytných šetření a obstarání soudních příkazů, přistoupil k výkonu prohlídek jiných prostor a pozemků podle § 82 odst. 2 TŘ, které se uskutečnily v provozovnách společností 1První s.r.o., 2Druhá s.r.o. a 3Třetí

s.r.o. V rámci prohlídek mimo jiné došlo v každé provozovně k zadokumentování obsahu elektro rozvodných skříní, ze kterých byly taktéž jako věci důležité pro trestní řízení zajištěny elektroměry a jejich související příslušenství v podobě měřících transformátorů proudu. Posléze byly elektroměry a měřící transformátory předloženy znalci z odvětví elektrotechniky. Při zkoumání elektroměrů a měřících transformátorů v rámci svého posudku znalec dospěl k závěru, že elektroměry jsou v pořádku.

U měřících transformátorů proudu situace byla opačná. Znalec konstatoval, že označení na všech transformátorech pro proudový převod, neodpovídá reálné hodnotě proudového převodu, kterým transformátory disponují. Hodnoty, které byly na transformátorech vyznačeny, odpovídaly potřebám elektroměrů pouze formálně, zejména pro zajištění revizí před uvedením elektroměru do provozu. Znaleckým zkoumáním a dalšími úkony trestního řízení tedy bylo zjištěno, že pachatel v blíže nezjištěné době provedl neoprávněný zásah do elektroměru tím, že **záměrně nainstaloval podvodně** označené měřící transformátory s jiným proudovým převodem, než který vyžadoval elektroměr. Pachatel využil toho, že zaměněné transformátory jsou pohledem nerozpoznatelné, byl tak úmyslně vyvolán těžko odhalitelný stav. Došlo k tomu, že po tomto zásahu elektroměry umístěné v provozovnách registrovaly pouze polovinu skutečně odebrané energie. Tím pádem byla poškozená dlouhodobě uváděna v omyl a o polovinu krácena na svých příjmech plynoucích z poskytování energie společností 1První s.r.o., 2Druhá s.r.o. a 3Třetí s.r.o.

Souběžným postupem, jenž spočíval zejména v dožádání určitých subjektů za využití ustanovení 8 odst. 1 TŘ, podání vysvětlení jednatelů, společníků a dalších osob (§ 158 odst. 6 TŘ), se **nepodařilo zjistit konkrétní fyzickou osobu**, která v této věci trestně jednala anebo alespoň osobu, která by k takovému jednání dala pokyn. Poškozená pro potřeby trestního řízení vyčíslila škodu za celé inkriminované období, kdy za všechny tři společnosti se přímá škoda pohybovala okolo 4,5 mil. Kč.

I přes to, že se nepodařilo zjistit konkrétní trestně jednající fyzické osoby (**ukryté ve struktuře právnických osob**), tak bylo možné ve smyslu § 8 odst. 3 TOPOZ, zahájit trestní stíhání obchodních společností 1První s.r.o., 2Druhá s.r.o.

a 3Třetí s.r.o., podle § 160 odst. 1 TR pro podezření ze spáchání **úmyslného majetkového trestného činu**. Bylo zjevné, že k podvodnému jednání došlo v zájmu a v rámci činnosti právnických osob ve smyslu § 8 odst. 1 TOPOZ, které se finančně obohacovaly, jelikož hradily pouze polovinu ze skutečně spotřebované elektrické energie. Taktéž bylo zřejmé, že k trestnímu jednání došlo osobou uvedenou v ust. § 8 odst. 1 písm. a), písm. b), písm. c), písm. d) TOPOZ ve spojení s ust. § 8 odst. 2 TOPOZ. V rámci vyšetřování všechny tři obviněné společnosti poškozené uhradily způsobenou škodu. Příklad skončil pravomocným rozsudkem, přičemž soud obchodním společnostem za podvodné jednání uložil peněžité tresty v řádech sta tisíců korun. Jednalo se o **funkční společnosti** se zaměstnanci, které jak před odsouzením, tak i po odsouzení nadále provozovaly svou činnost.

Vyvinění podle § 8 odst. 5 TOPOZ nepřipadalo v úvahu. Obchodní společnosti s největší pravděpodobností od počátku svého podnikání ve svých provozovnách páchaly trestnou činnost, jež minimálně vzešla a byla započata z myšlenky či příkazu osoby, která má v právnické osobě značný vliv. Což také posiluje fakt, že tři právnické osoby, propojené totožnými fyzickými osobami v postavení jednatelů a společníků, ve třech na sobě nezávislých provozovnách, použily k trestné činnosti stejný modus operandi.

ZÁVĚR

Úvodní část této práce zahrnuje základní informace o kriminalitě právnických osob a zákonné úpravě jejich trestní odpovědnosti. Byl vysvětlen tzv. mechanismus přičitatelnosti trestní odpovědnosti, díky kterému se trestní jednání fyzické osoby přenáší na právnickou osobu. Fenomenologickým přístupem byla popsána kriminalita právnických osob. Etiologickým přístupem byly objasněny hlavní příčiny jejich protiprávního chování, a to vymezením prvků a kriminogenních faktorů na úrovni trhu, právnické osoby a fyzické osoby. Také byly rozebrány vnitřní opatření právnické osoby (tzv. compliance program) v podobě konkrétních nástrojů, jejichž cílem je předcházet trestné činnosti.

Hlavním cílem diplomové práce bylo provést analýzu dat o odsouzených právnických osobách za účelem poznání kriminality právnických osob na území České republiky. Ve sledovaném období se podařilo zjistit, že právnické osoby nejčastěji páchají hospodářskou a majetkovou trestnou činností v čele s trestnými činy zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 TZ, neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby dle § 241 TZ a podvod dle § 209 TZ. Tyto SPTČ proto byly krátce rozebrány. Nejrizikovější prostředí pro kriminalitu právnických osob se objevuje v obchodních společnostech, jejichž právní formy jsou v naší zemi také nejhojněji zastoupeny. Stejně je tomu u odvětví *jiné*, ve kterém subjekty podnikají nejčastěji a zároveň jsou nejvíce postihovány trestním právem. Oproti tomu fundace (nadace a nadační fondy) a společnosti působící ve zbrojním průmyslu nebyly odsouzeny ani v jednom případě.

Počet odsouzených právnických osob každoročně rostl, k čemuž přispěla i novela TOPOZ provedená zákonem č. 183/2016 Sb., účinná od 1.12.2016, která rozšířila výčet trestných činů, za jejichž spáchání mohou být právnické osoby trestně odpovědné. Každým rokem také přibývalo souzených skutkových podstat. Za pomoci analýzy dat a dalších faktorů rozvedených v kapitole č. 5 bylo predikováno, že kriminalita právnických osob nebude klesat, ale spíše zůstane na obdobné úrovni nebo současný trend bude pokračovat a kriminalita poroste jako tomu bylo doposud.

Teorie od sebe odděluje hospodářskou kriminalitu a kriminalitu právnických osob. V praxi se tyto dvě odlišné problematiky v určitých bodech překrývají. Policejní orgán a analogicky státní zastupitelství při šetření, prověřování a vyšetřování trestné činnosti tento rozdíl vnímají pouze okrajově. Je to logické, když bylo prokázáno, že právnické osoby v širším slova smyslu primárně páchají hospodářskou trestnou činností. Toto zjištění mě vedlo k tomu, abych hospodářskou kriminalitu alespoň krátce definoval, vymezil orgány, které se objasňováním hospodářské kriminality zabývají a v obecné rovině nastínil postup při jejím šetření, prověřování a vyšetřování.

V souvislosti se zmíněnou novelou byl zaznamenán problematický aspekt TOPOZ v podobě exkulpačního ustanovení. Při studiu dokumentů a analýze dat bylo zjištěno, že ust. § 8 odst. 5 TOPOZ bylo vesměs kritizováno odbornou veřejností a prozatím nenašlo správnou cestu do aplikační praxe OČTŘ. Z tohoto důvodu jsem navrhl doporučení de lege ferenda vztahující se k tomuto ustanovení. Hlavním posláním mého doporučení je zjednodušení a zrychlení trestního procesu. Myšlenka spočívá v tom, aby OČTŘ přinejmenším nemusely obligatorně posuzovat podmínky vyvinění u trestné činnosti právnických osob, která jim je přičítána prostřednictvím statutárních orgánů a dalších osob ve vedoucím postavení. Moje doporučení de lege ferenda také směřují k ustanovení § 7 TOPOZ, jehož negativní výčet určuje, jaké trestné činy mohou být právnickým osobám přičteny. Zde je mým hlavním cílem vytvoření spravedlivého prostředí pro všechny právnické osoby se souběžným preventivním působením v maximálním možném rozsahu. Tohoto cíle by bylo dosaženo změnou předmětného ustanovení, kdy by se právnické osoby nově mohly dopustit všech přečinů a zločinů uvedených v TZ. Současně jsem navrhl preventivní opatření v podobě periodického školení, povinného pro hlavní představitele právnických osob, které by mohlo vést ke snížení kriminality právnických osob. Účastníci školení by byli přinejmenším seznámeni s důsledky svého možného protiprávního jednání a posléze by se také lépe se orientovali v situacích na hraně trestních zákonů.

V závěru práce jsem uvedl skutečný případ kriminality právnických osob, ve kterém se odrážejí skutečnosti obsažené v předchozích kapitolách. Právnické osoby se dopustily majetkového trestného činu, jehož objasněním se zabývalo

oddělení hospodářské kriminality PČR. Trestní jednání právnickým osobám bylo přičteno i přesto, že se nepodařilo zjistit konkrétní fyzické osoby, které se trestné činnosti dopustily, protože se jim podařilo ukrýt ve struktuře právnických osob. Současně nemohlo být přistoupeno k využití exkulpačního ustanovení, jelikož trestné činy byly spáchány osobami nebo na základě pokynu těchto osob, které v jistém slova smyslu ztělesňují tyto právnické osoby.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

FENYK, Jaroslav., SMEJKAL, Ladislav., BÍLÁ, Irena. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2., podstatně přepracované a doplněné vydání.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN-978-80-7552-965-7.

FRYŠTÁK, Marek., BRUCKNEROVÁ, Eva. (eds.). *Nové jevy v ekonomické kriminalitě.* Sborník. Brno: MaU, 2020. ISBN 978-80-210-9680-6.

GOBERT, James., PUNCH, Maurice. *Rethinking Corporate Crime.* London: Butterworths, 2003. ISBN 0 406 95006 7.

GŘIVNA, Tomáš., SCHEINOST, Miroslav., ZOUBKOVÁ, Ivana. a kol. *Kriminologie.* 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

GŘIVNA, Tomáš., ŠIMÁNOVÁ, Hana. (eds.). *Deset let trestní odpovědnosti právnických osob v ČR. Pohledy zpět i vpřed.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-885-3.

CHMELÍK, Jan., BRUNA, Eduard. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost.* 1. vydání. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. ISBN 978-80-7408-109-5.

KOTLÁN, Pavel. *Ekonomická kriminalita očima policejního orgánu.* Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-488-6.

NEWBURN, Tim. *Criminology.* Third edition. London: William Publishing, 2017. ISBN 978-1-138-64312-3.

SOCHA, Tomáš. *Trestní odpovědnost právnických osob po novele zák. č. 183/2016 Sb.* Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2018.

ŠÁMAL, Pavel., DĚDIČ, Jan., GŘIVNA, Tomáš., PÚRY, František., ŘÍHA, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3.

ŠELLENG, Dalibor. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-339-1.

ZAPLETAL, Josef. *Prevence kriminality*. 2., přeprac. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 80-7251-200-5.

Odborné články

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce. Třetí přepracované vydání. 1SL 113/2020. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Methodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>. [cit. 2024-01-11].

ČEP, David. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. Online. *Právní rozhledy*. č. 10. 2017. IN: Beck-online [právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrg5pxa4s7geyf6427gm2dg&groupIndex=0&rowIndex=0>. [cit. 2024-01-14].

DANKOVÁ, Katarína. Kriminologické aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Online. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica* 2. 2017. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/3704/lurid_2_2017_04_Dankova.pdf. [cit. 2024-01-16].

JELÍNEK, Jiří. Koncepce trestní odpovědnosti právnických osob. Online. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica* 2. 2017. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/3701/lurid_2_2017_01_Jelinek.pdf. [cit. 2024-01-16].

KOUDELKA, Ladislav. Novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob č. 418/2011 Sb. zákonem č. 183/2016 Sb. 2018. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2024-01-16].

MUSIL, Jan. Rychlost trestního řízení. Online. *Ústavní soud České republiky*. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/rychlost-trestniho-rizeni.aspx>.

[cit. 2023-12-20].

Odbor hospodářské kriminality. Online. *Policie České republiky*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/uskpvhk-odbor-hospodarske-kriminality.aspx>.

[cit. 2023-10-10].

SUTHERLAND, E. White-collar Criminality. *American Sociological Review*, roč. 5, č. 1, 1940.

Výroční zpráva NCOZ 2020. Online. *Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocnizprava-ncoz-2020.aspx>. [cit. 2023-10-10].

Výroční zpráva NCOZ 2022. Online. *Národní centrála proti organizovanému zločinu SKPV*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocnizprava-ncoz-2022.aspx>. [cit. 2023-10-10].

Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2016. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/Zprava_o_cinnosti_SZ_za_rok_2016.pdf.

[cit. 2024-01-29].

Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2017. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/Zprava_o_cinnosti_za_rok_2017.pdf. [cit. 2024-01-29].

Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2018. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/03/zprava_o_cinnosti_sz_za_rok_2018-textova_cast.pdf.

[cit. 2024-01-29].

Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2019. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf>.

[cit. 2024-01-29].

Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2020. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpr%C3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SZ_za_rok_2020_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf. [cit. 2024-01-29].

Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2021. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2022/07/Zo%C4%8C_2021_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf. [cit. 2024-01-29].

Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2022. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-2022-_textov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st.pdf. [cit. 2024-01-11].

Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění zákona č. 183/2016 Sb. 4 NZN 604/2016. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Aktualizovan%C3%A1-zvl%C3%A1tn%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-poznatc%C3%ADch-z-aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-a-dal%C5%A1%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-z%C3%A1kona-o-trestn%C3%AD-odpov%C4%9Bdnosti-pr%C3%A1vnick%C3%BDch-osob-a-%C5%99%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim_k-30.-6.-2017.pdf. [cit. 2024-01-29].

Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim ve znění zákona č. 183/2016 Sb. 4 NZN 604/2018. Online. *Nejvyšší státní zastupitelství*. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%C3%A1tn%C5%A1tn%C3%AD-zpr%C3%A1va-o-poznatc%C3%ADch-z-aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-a-dal%C5%A1%C3%ADch-ustanoven%C3%AD-z%C3%A1kona-o-trestn%C3%AD-odpov%C4%9Bdnosti-pr%C3%A1vnick%C3%BDch-osob-a-%C5%99%C3%ADzen%C3%AD-proti-nim-k-7.-5.-2019.pdf>. [cit. 2024-01-11].

Zákonná úprava a interní akty řízení

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ze dne 23.2.2011. *Poslanecká sněmovna PČR, Vláda ČR*. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR. [cit. 2024-01-11].

Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení, ve znění pozdějších změn. Online. *Policie České republiky*. Dostupné z: <https://www.trestonline.cz/legislativa/pokyn-policejniho-prezidenta/>. [cit. 2023-10-15].

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.11.2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.9.2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

Usnesení nejvyššího soudu ČR ze dne 29.6.2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů.

Webové stránky a elektronické zdroje

Daňové úniky: podle poslanců podřívají členské státy důvěryhodnost EU. Online. *Zpravodajství Evropský parlament*. 2.2.2018. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/economy/20180126STO94140/danove-uniky-podle-poslancu-podryvaji-clenske-staty-duveryhodnost-eu>. [cit. 2024-01-10].

Generální ředitelství cel. Schéma organizačního uspořádání k 1. 1. 2023. Online. *Generální ředitelství cel*. Dostupné z: <https://www.celnisprava.cz/cz/onas/organizacni-struktura/Documents/grc.pdf>. [cit. 2023-10-15].

Počet společností a organizací v České republice, jejich vývoj a rozdělení podle odvětví, CZ-NACE a právní formy. Online. *finstat.cz*. 15.9.2022. Dostupné z: <https://www.finstat.cz/analyzy/pocet-spolocnosti-a-organizaci-v-ceske-republice-jejich-vyvoj-a-rozdeleni-podle-odvetvi-cz-nace-a-pravni-formy>. [cit. 2023-11-20].

Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-11-10].

Šéf NCOZ: Bylo období, kdy jste v části Brno-střed nezískal zakázku bez úplatku. Kvůli koronaviru jsme omezili výsledky. Online. *lidovky.cz*. 26.3.2020. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/sef-ncoz-existovalo-obdobi-kdy-jste-v-casti-brno-stred-neziskal-zakazku-bezuplatku.A200325_150656_In_domov_shal. [cit. 2024-01-12].

V Česku vzniká méně firem než v uplynulých letech. Důvodem jsou zvýšená podnikatelská rizika. Online. *businessinfo.cz*. 11.10.2022. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/v-cesku-vznika-mene-firem-nez-v-uplynulych-letech-duvodem-jsou-zvysena-podnikatelska-rizika/>. [cit. 2023-11-20].

Vznik a zánik ekonomických subjektů. Online. *Český statistický úřad*. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ORG09&z=T&f=TABULKA&skupld=3549&katalog=33695&pvo=ORG09&str=v719>. [cit. 2024-01-27].

Tabulky

Tabulka č. 1 Vývoj trestních řízení právnických osob. Nejvyšší státní zastupitelství [tabulka]. IN: *Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2022*. Online. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-2022-_textov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st.pdf. s. 33. [cit. 2024-01-11].

Tabulka č. 2 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2014. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 3 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2015. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 4 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2016. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnost ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 5 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2017. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 6 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2018. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 7 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2019. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnost ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 8 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2020. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti ČR*. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 9 Přehled o odsouzených právnických osobách v roce 2021. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo*

spravedlnosti ČR. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 10 Znárodnění výskytu pouze nově přidáných trestných činů. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti* ČR. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 11 Poměr mezi odsouzenými fyzickými a právníckými osobami. Sestavil autor z dat uvedených na: Statistika a výkaznictví. Online. *Ministerstvo spravedlnosti* ČR. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>. [cit. 2023-10-29].

Tabulka č. 12 Vývoj struktury kriminality v ČR podle druhu kriminality, 2016-2021 [tabulka]. Český statistický úřad. IN: *Kriminalita v ČR a EU – (2011-2021)*. Online. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/kriminalita-v-cr-a-eu-20112021>. [cit. 2023-10-20].